

glas

Slovenske kulturne akcije

Leto XXV

EL VOCERO DE LA ACCION CULTURAL ESLOVENA

5-6, 1978

In zdaj izrekam pristrčno dobrodošlico veliki skupini Slovencev.

Sprejemamo vas z ganjenim in veselim srcem. Pozdrave izrekamo predvsem dragim pastirjem, ki vas vodijo. Z njimi objemamo vnete duhovnike in klerike, ki jih spremljajo, in vas vse, dragi sinovi, ki ste njihova krona. Prišli ste v Rim, da bi prisostvovali dejanju, ki je zelo pomembno za krščansko življenje vaše skupnosti, vedno tako blizu našemu očetovskemu srcu: odkritju novega slovenskega zavoda na Apijski cesti, ki ga vodi rektor msgr. Maksimilijan Jezernik.

Želimo vam izraziti naše veselje ob tem dogodku. Odprta je tega zavoda pove marsikaj vsakemu, ki zna razumeti njegov globoki pomen. Govori o prebuditvi verskega življenja in o razcvetu duhovnih poklicev. Govori tudi o vašem zanimanju, da bi mladi izbranci, ki so se odločili za duhovništvo, našli pri Petrovem sedežu bolj primerno umsko in duhovno izobrazbo. Govori o tradicionalnih vezeh zvestobe slovenskega ljudstva do apostolskega sedeža. Končno zagotavlja, da v tem obdobju močne pokoncilске prenovе med vami ne bo primanjkovalo zanesljivih in razsvetljenih voditeljev, ki bodo vnesli v življenje in krščanske navade smernice in navodila zadnjega cerkvenega zbora.

Zaradi tega smo veseli, da moremo izpolniti vašo željo in odlikujemo slovenski zavod v Rimu z naslovom „papeški“.

Dragi mladi, ki imate srečo, da ste gojenci zavoda! Vzpostavljamo vas, da dobro uporabite leta rimske vzgoje in tako izpolnite pričakovanje Cerkve. Prepričani smo, da bo tako. Zato kličemo na vas Gospodovega Duha, da bi postali pravi učitelji milosti, po vzoru in učenju Kristusa, Učitelja, Duhovnika in Pastirja, ki je prišel „da bi stregel in dal svoje življenje za odrešenje sveta“ (Mr 10, 45). Ob koncu želimo pohvaliti vse, ki so prispevali k postavitvi tega zavoda, in posebej vas, navzoče. Žrtve, ki ste jih

odšel
je
pavel VI

Na nedeljo Spremenjenja na gori, 6. avgusta 1978, je iz Castel Gandolfa, kjer je počitnikoval, odšel k Bogu po zanesljivo vredno plačilo papež PAVEL VI.

Pavlov pontifikat, ki je trajal petnajst let in dober mesec, je vnesel v Cerkve pokoncilskega prenovitvenega duha. Pokojni sv. oče je bil prvi zagovornik in najvnetejši pospeševatelj vseh koncilskih vodil in uvidov. V neutrudljivem apostolskem delu izredno podoben svojemu soimenjaku apostolu Pavlu je prepotoval ves svet: vzhod in zahod. Goreč in najiskrenejši zagovornik svetovnega miru ni pomišljal stopiti na tribuno Združenih narodov, kjer je vsemu svetu z apostolsko vnemo oznanil nujnost miru in bratskega sožitja med narodi. Njegov trud za ekumensko zблиžanje in slednjič zedinjenje vseh krščanskih Cerkva bo zgodovina zapisala med izredno pomembno dejavnost njegovega pontifikata.

Bil je mož dejanj; zvest koncilarnim vodilom; odprt za vse in za vsakogar. In vendar – le prevečkrat nerazumevan; odrivan; zasramovan; blaten; kamen spotike in nasprotovanja; kar boli morda najbolj – bolj med katoličani kot med nekrstjani. Nepristranska zgodovina bo pravilno ovrednotila njegovo genialno podobo.

S Pavlom VI. je odšel v večnost tudi velik prijatelj Slovencev. Z iskreno srčno radostjo jih je sprejemal, naj v skupinah, ob romanjih ob slavnostih, naj v posamičnih obiskih: spomnimo se le na obisk našega rednega člana akad. kiparja Franceta Goršeta, ki je papežu za tisto leto urezal tudi spominsko plaketo.

prispevali k uresničitvi tega načrta, naj pripomorejo, da se boste čutili vedno bolj povezane s Petrovim sedežem in da bi vedno znali zajemati luč, tolažbo, varnost. Tako boste ostali „trdni v veri“ (1 Pet 5, 9), jo vedno bolj ljubili in čuvali ter izžarevali okoli sebe njeno odrešilno moč.

Vas in vse, ki so po tem srečanju združeni s Kristusovim namestnikom, naj spremlja prisrčen apostolski blagoslov.

pavel VI

nagovor na Slovence ob
blagoslovitvi Slovenika,
20. junija 1973

Slovenski škofje so našli v njem vnetega zagovornika za pravice slovenske Cerkve. O tem pričata zadosti zgovorno zgodovinsko pomembni Pavlovi odločitvi: ustanovitev slovenske cerkvene pokrajine s povzdigom ljubljanske nadškofije v metropolijo, dokončna določitev mejá lavantinske škofije, pripadnost prekmurskih župnij Mariboru, pa spet ureditev dolga leta odprtega vprašanja koprške škofije, ki jo je Pavel VI pred dobrim letom potrdil za redno slovensko škofijo.

Posebna hvaležnost vseh Slovencev pokojnemu Pavlu VI. pa naj gre za dobrotno naklonjenost, da je slovenski duhovniški inštitut v Rimu, znan kot Slovenik, podvignil v „papeški zavod“ in ga tako za vse čase odtegnil kakršnemu koli poseganju svetnih oblasti v njegovo vzgojno in delovno območje. Ta odločitev je zgodovinske vrednosti, saj Slovenik predstavlja nesporno najvišjo slovensko kulturno in duhovno-vzgojno institucijo v svetu.

Ko se s hvaležnostjo spominjamo izrednega pontifikata Pavla VI., se Slovenci v svetu in doma radostimo nasmejane karizme njegovega naslednika na Petrovem sedežu JANEZA PAVLA I.

za junijski spomin

vladimir kos

kakor z neporaženimi samuraji

Vejo zadnjih češnjevih cvetov
bom vrgel v besneči šum
pod strmimi skalami v Ságami.
Naj jih morska sol opere
Vam v spomine:
da bela barva v soncu vzplamti
kot Vaša dela.
In rožnata še globlje zardi,
po Vaše smela.

Tri in trideset je let.

Kakor z neporaženimi samuraji
bom stal
pod bori, rastočimi v strmine.

Vašo himno pel bom
ranjenemu srcu:
kako v vrtinec časov
je zdrknilo
za skalo, ki daje čast trpljenju,

tri in trideset teh let.

Ságami je staro japonsko ime za morje in obalo med Tokijskim zalivom in vzhodno stranjo polotoka Izu. Pesem se nanaša na skoraj navpične skale, ki padajo v morje kakih trideset, štirideset metrov, in kjer se šum morja vpleta v šum borov na človeku sicer nedostopnih skalah. Blizu tega kraja cveto breskve in belorožnate češnje, oranže, in trepetajo južnaške palme; človek zlahka seže po njih, ker stoje ob poti, ki je baje še iz dni samurajev.

Dar preeminencia a la cultura en nuestra praxis vital, significa elegir el desarrollo del espíritu y cooperar conscientemente en la construcción de la faz del mundo. Significa rebelarse contra la humillación de la dignidad del hombre, contra la mecanización y estereotipamiento en el uso de la libertad, que significa esencialmente al hombre entre sinnúmero de seres.

Purificar el concepto de cultura de cualquier asociación con un banal intelectualismo, con la absolutización de la ingenua racionalidad cientificista, con un status social o con cualquier fórmula esotérica, que pretenda mostrarla como un privilegio de osificados círculos cerrados, es imprescindible...

imprescindible para reconocer que la cultura tiene su origen en el corazón del hombre, centro de todo lo auténtico, y que ésta se construye con el movimiento en la historia de la nación toda, como sujeto autónomo y maduro, que busca su propio camino hacia el crecimiento para una libertad cada vez más plena.

70 plodnih let

prof. božidarja bajuka

4. junija je učakal 70 let redni član Slovenske kulturne akcije prof. BOŽIDAR BAJUK. V Mendozi pod obronki argentinskih zasneženih Andov. O njegovi življenjski poti bi lahko popisali lepe strani; o njegovi vredni in moderni profesorski pedagogiki bi zadosti zagovorno lahko spregovorili vsi, ki nam je bilo naklonjeno, da smo bili njegovi šolarji. Gimnazijci, ki nam je odpiral na kaj nešolsko, zares humano vrata v antični svet Grkov in Rimljanov. Spominjamo se ga kot profesorja-prijatelja, kot mojstra, ki je znal odstirati zavese v grško antičnost in rimsko imperialnost; moža, ki je zmogel neprisiljeno potegniti mavrični lok med Ilijado in Eneido; med Pindarjem in Ovidom; med Sokratom in Seneko; med Demostenom in Ciceronom; človeka, ki te je uspel z nekaj prikupnimi podobami z atenskega areopaga v trenutku prestaviti na rimski forum...

Lep venec bi zakrožili gimnazijci, ki so šli skozi učilnice prof. Božidarja v letih januarske diktature na mariborski klasični gimnaziji, med zadnjo vojno na bežigrasjski gimnaziji v Ljubljani, po umiku na Koroško, ker kot zaveden šolar prof. Lamberta Ehrlicha ni hotel sprejeti diktature proletariata, pa svobodni na begunski gimnaziji v Lienzu, kjer je bil desna roka svojemu pok. očetu, ravnatelju prof. Marku Bajuku. Prenekateri njegovi nekdanji gimnazijci so danes na vidnih in odločujočih mestih doma in v svetu. Dva redna člana Kulturne akcije – pesnik Vladimir Kos in pisec teh vrstic – se ponašava, da sva se po prof. Božidarju sprijateljila z grščino, latinščino, z antiko.

Z begunskimi skupinami vred je prof. Božidar s svojo družino našel slednjič zavetje pred viharji v Mendozi pod Andi, kjer se je s pok. ravnateljem Markom, že prve mesce po prihodu večje slovenske skupine pod zasnežene vršace lotil organizacije slovenskega kulturnega in prosvetnega življenja. Najlepši izraz te prizadevnosti je bila ustanovitev slovenskega polifonnega zbora, ki se je lepo uveljavil v gornji argentinski provinci. Po očetovi smrti je vodstvo zbora prevzel prof. Božidar. Nedvomno je krono svojih uspehov doživel ob 20-letnici Kulturne akcije, ko je s svojim zborom prišel med rojake v Buenos Aires in s koncertom v Slovenski hiši v okviru umetniškega večera naše ustanove potrdil njegov sloves.

Odkar so med mendoškimi Slovenci ustanovili tudi srednješolski tečaj za mlade slovenske šolarje, je prof. Božidar srce in duša tega podvzetja, kot je tudi naglavni pobudnik in prizadevnik, pa hkrati neutrudljiv delavec in sodelavec vseh duhovnih in kulturnih dejavnosti, ki pomagajo ohranjati med mendoškimi Slovenci narodnega duha in zdrave slovenske duhovne vrednote.

V domači družini je ob zvesti življenjski družici ge. Cilki Radejevi vzgojil štiri sinove, ki so danes vsi na

Profesor Božidar Bajuk dirigira slovenski pevski zbor iz Mendoze ob 20-letnici Kulturne akcije.

veljavnih mestih: trije v argentinskem pedagoškem, znanstvenem in umetniškem življenju – inž. agr. Marko, profesor na državni univerzi v Mendozi; arh. Božidar, med najbolj priznanimi mlajšimi arhitekti pod Andi; dr. Andrej je referent v Mednarodni svetovni banki v Washingtonu, dr. med. Jurij pa priznan kirurg v Mendozi.

Slovenski kulturni akciji je bil prof. Božidar naklonjen in vnet zanjo in njeno delo od početnih dni. Ko se ji je pridružil še kot redni ustvarjalni član v glasbenem odseku, je naša ustanova z njim, pa z njegovima sinovoma prof. Markom in arh. Božidarjem ter prijateljem Rudijem Hirsheggerjem zapisala kar štiri ustvarjalce več, ki z iskreno podjetnostjo in pobujanjem dajejo dejavnosti Kulturne akcije med mendoškimi Slovenci pravi poudarek in ceno.

Velja omeniti ob profesorjevem jubileju tudi njegovo publicistično delo, posebej na področju cerkvene glasbe po zadnjih koncilskih odlokih; o vprašanju se je na široko razpisal v več zvezkih v Duhovnem življenju.

Mnogim prijateljem in sodelavcem se s čestitkami: ad multos annos! – pridruži profesorju Božidarju Bajuku ob zlatnem življenjskem jubileju tudi Slovenska kulturna akcija. Čestitkam pa naveže vročo željo, da ji s svojim mešanim zborom za srebrni jubilej prihodnjo argentinsko jesen zapoje podoknico, kot je namignil. S pesmijo na ustn, z vero v srcu, s pogumom in z zvesto služnostjo Lepoti in Resnici – še poj, profesor Božidar!

nikolaj jeločnik
za mariborskih let njegov šolar

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

99. PUBLIKACIJA

FRANCE PAPEŽ

ZAPISI IZ ZDOMSTVA

160 v karton vezanih strani z avtorjevimi ilustracijami

cena v argentini in po svetu 5 dolarjev

za naročnike jubilejnega knjižnega dvehletnika je knjiga vključena že v jubilejno naročnino

Náš redni ustvarjalni član lazarist TONE ZRNEC CM v kanadskem Torontu je v prvi polovici tega leta uspel zapisati v svoje ustvarjalno, nedušnopastirsko delo, dva nova, lepa kulturna in umetniška dosežka. Prvi je posnetek nove glasbene kasete, z vrsto slovenskih in drugih pesmi s pevskim zborom. Drugi pa je film o dokumentarnih sporočilih in krajih misijonarjenja in kulturnega dela slovenskega škofa Irenaja Friderika Baraga ob kanadskih jezerih. Film bo gotovo pobudil med slovensko, pa tudi ameriško javnostjo – saj je pripravljen v angleščini in slovenščini – velik odmev in še večje zanimanje za našega genialnega rojaka, pionirja krščanstva na ameriškem severu in v Kanadi. Urednik Glasa je zastavil snovalcu in duhovnemu očetu filma prijatelju Zrncu nekaj vprašanj o tej najnovejši njegovi stvaritvi. Zrnec se je z odgovori rad odzval. V listu objavljamo ta pogovor s posebnim namenom, da člani Kulturne akcije, njene prijatelje in naše bravce seznanimo s pomembno stvaritvijo.

Odkar te je Slovenska kulturna akcija povabila v roj svojih rednih ustvarjalnih članov v glasbenem odseku, smo v Glasu večkrat pisali o tvoji kulturni dejavnosti. Tokrat bi rad ob tvoji dušnopastirski poklicnosti predstavil vsaj nekaj tvojega raznolikega in prizadevnega kulturnega dela med rojaki v Kanadi. Menim, da ta plat tvoje dejavnosti družno ubira korak s tvojim duhovniško poklicnim naporom. Kakšna je tvoja življenjska pot in koliko časa si že v Kanadi?

Po ordinaciji leta 1947 v Sieni, Italija, in po končanih teoloških študijah v Španiji se je začela moja življenjska pot v znamenju misijonarja: na vse pripravljen in vedno na kraju, kjer potrebujejo duhovnika. Dve leti in pol sem najprej deloval v Španiji, eno leto v Lujánu v Argentini, tri leta v Čileju kot kaplan, ljudski misijonar in profesor na poljedelski šoli. Nato nekaj let v Limi, Perú. Slednjič so me predstojniki Misijonske družbe povabili k delu med rojaki v Kanadi. V Torontu k Mariji Pomagaj sem prišel 1959 in opravljal delo kaplana in misijonarja. Pri Mariji Pomagaj župnikujem od 1969.

Poleg rednega dušnopastirskega dela in vodstva župnije vodiš še slovensko šolo in tri mladinske pevske zборе. Od kdaj pa se zanimaš za Baraga?

Res, v Torontu se je moje delo predvsem razvijalo med mladino. Že skoraj dvajset let vodim slovensko šolo Marije Pomagaj – prvo slovensko šolo v Kanadi –, organiziram in vadam mladinske pevske zборе, prirejamo koncerte in nastope najrazličnejšega značaja; zadnja leta pojejo vsi trije zbori običajno ob spremljavi orkestra.

Za Baraga sem se zanimal že v otroških letih. Začelo se je tam v letu 1931, ko je pri Mohorjevi v Celju izšel Jakličev Baraga. Tisto rdečo knjigo sem večkrat prebral in z branjem je v meni raslo navdušenje za junaškega misijonarja. Na severnoameriškem kontinentu pa sem Baraga začel resneje preučevati v letu 1965; Baragova dežela mi je v Torontu postala takorekoč sosed. Seznanil sem se z baragoslovci: Jožetom Gregoričem, Bertrandom Kotnikom, misijonarjem Prud' hommom, Bernardom Lambertom in inženirjem Charlesom Lawrenceom. Odpirali so mi pot do primarnih virov o Baragu.

Zdi se mi, da si predvsem posvečal pozornost teritoriju Baragovega misijonskega delovanja in napisal knjigo Vodič po Baragovi deželi. Kako se ti je porodila ta misel? Kdaj si knjigo napisal? V kakšni nakladi si jo izdal in kdo je bil založnik?

Človek ceni pravilno Baraga šele, ko vidi te prostrane pokrajine, premeri razdalje in grebe v veličino Baragovega misijonskega dela. Spočetka mi je bila Baragova dežela pravcat pragozd in nisem mogel dobiti pravega oprijema za raziskovanje. Težava je npr. bila, da imajo mnogi Baragovi kraji danes druga imena in da so v preteklosti iste kraje večkrat zaznamovali z različnimi imeni. Prvi pripomoček mi je bil kratek abecedni seznam krajev, ki ga je pred leti Joseph Gregorich objavil v The Baraga Bulletinu. Seznanjati

sem se začel z zgodovinarji v Združenih državah in Kanadi, t.j. z avtoritetami v krajevni zgodovini. Informacije, ki sem jih pri njih dobil, so razčistile marsikatero nejasnost in prižgale nove luči nad Baragom. Začel sem torej s sistematičnim delom kot npr. sestavljanje kartoteke.

K pisanju temeljitega vodiča me je pripravil kipar Gorše, ko me je na takem raziskovalnem potovanju v letu 1968 spremljal in ustvaril skice in risbe krajev ali predmetov v zvezi z Baragom. „Po Baragovi deželi“ je v 4.000 izvodih izšla leta 1969. Knjigo je tiskala St. Joseph Press v Torontu, založila pa naša slovenska šola Marije Pomagaj. Joseph Silvay, lastnik tiskarne – po rodu je Slovak in dobro razume slovensko – se je ob tiskanju knjige navdušil za Baraga. Tiskanje knjige mi je tedaj pridobilo prijatelja, ki se je kasneje lotil filma o Baragovi deželi.

Od kdaj si Baragov vicepostulator?

Za Baragovega vicepostulatorja v Kanadi me je v sporazumu s tedanjim marquetteškim škofom imenoval tedanji postulator James Wolf jeseni 1970.

Se trenutno ob vsem običajnem poslu še kaj več ukvarjaš z Baragom?

Da, že od 1972 nabiramo filmsko gradivo in snujemo dokumentarni film o Baragu.

Začel si govoriti v množini. Torej je vas več. Koliko vas je? Kako si prišel do ideje filma o Baragu?

Na vseh potovanjih in pri raziskavanjih sem vztrajno uporabljal fotografski aparat; slikal sem na diapozitive. Svojo zbirko sem dopolnil tudi z zanimivostmi iz domovine. Ob skioptičnih slikah sem imel več predavanj o Baragu v Torontu in po Kanadi. Joseph Silvay, pravi strokovnjak v filmih in filmanju, mi je prvi dal pobudo, da bi se lotili filma o Baragovi slovenski in ameriški deželi. Zaupal sem mu zlasti, ko sem se uveril o njegovi sposobnosti, ko je napravil neme filme o slikarju Božu Kramolcu (16 mm profesionalni film; 6 minut), o slovenskem karavanskem paviljonu Ljubljana v Torontu in o Katoliškem dnevu. Lotila sva se 1975 filma o Goršetu, ker je tedaj naš mojster ustvarjal v Torontu kip škofa Baraga za Slovensko letovišče pri Boltonu. Tedaj sem pridobil novega sodelavca, mojega dobrega prijatelja skladatelja Walterja Babiaka. On je pri Goršetovem filmu prevzel glasbeno opremo. Filmska zavzetost je torej ustvarila triperesno deteljico: Slovak, Ukrajinec in Slovenec, povezala nas je in pripeljala k Baragu. Tako je zadeva Baragovega filma počasi zorela. Pridobili smo še nekaj sodelavcev. Sedaj kaže, da bomo film vsaj v teku enega leta dokončali in ga dali v javnost.

Goršetov film smo vrteili v Argentini, poznajo ga tudi na Koroškem in v Trstu in nedvomno v Kanadi. Gotovo je bila dobra šola in ste si pridobili večščino. Kako se bo imenoval film o Baragu? Ali bo zvočen? Ali bo le v slovenščini kot Goršetov? Kako dolg bo?

Da, ob snovanju in gradnji Goršetovega filma smo zoreli in dobili pogum. Goršetov film smo izdelali le v

slovenščini; kratek je, traja le 15 minut. Za film je bilo še dosti zanimanja med Slovenci, a vendar ne toliko, kolikor smo pričakovali. Rojaki v Združenih državah so ga odklonili z izgovorom, da je Gorše med njimi malo poznan. Imeli smo kljub temu finančni uspeh. Ob izdelavi Goršetovega filma smo se marsičesa naučili, seznanili smo se zlasti s problematiko in zahtevami v laboratoriju.

Film o Baragu bo enouren, dokumentaren, 16 mm in tudi Super 8 mm; oba zvočna. V slovenščini smo izbrali naslov Sledovi. Izdelali ga bomo tudi v angleščini in ta verzija bo nosila naslov On the Trail.

Drzna misel, vredna priznanja! Vidim, da si bil duša vsega. Kakšno pa je tvoje konkretno delo?

Kamera, režija, glavna zasnova in montaža so Silvaevi. Babiak je odgovoren za glasbeno ureditev. Moj delež pa je: verodostojnost in zgodovinsko vodstvo, spremno besedilo v obeh jezikih, denarni viri in finančna trdnost. Delno sem oskrbel tudi glasbeni del – očipvejska folklor – in dal glavne napotke Babiaku. V filmu bomo slišali čisto očipvejščino: očenaš v očipvejščini! Izbor in ureditev očipvejske glasbe ni bila tako preprosta zadeva. Izbrati sem moral primerne pesmi in melodije, preskrbeti prireditelja za orkester, dobiti instrumentaliste in studio in – kriti vse stroške!

Ali bo film kazal le Baragove zanimivosti?

Predvsem njegove, a pokazal bo še marsikaj. Okolica Velikih jezer je posuta z naravnimi lepotami in zgodovinskimi zanimivostmi, oboje smo vključili v film. Zato je slovenski naslov Sledovi posrečen, niso le sledovi o Baragu, ampak tudi o drugih osebnostih. Film bo kazal Baragovo ameriško deželo v celoti in tudi Slovenijo.

Kot zanimivost naj omenim indijanski Pow-wow (očipvejska prireditev na prostem): pet celih minut indi-

janskih plesov; plešejo Baragovi Očipvejci v svoji perfektni narodni noši. Dalje, obnovljeni trdnjavi Michilimackinac in Mackinac.

Film boš izdal v dveh jezikih. S katerim bo večja naklada in uspeh?

Menim, da z onim v angleščini.

Produkcija filma zahteva precej denarja? Oprosti, kako nameravaš uspeti po tej strani?

Pretežno bo film založila naša slovenska šola z denarjem, ki ga ima od svojih koncertov in kulturnih prireditvev. Oprl sem se torej na našo šolo; brez nje bi bilo podjetje tvegano. Nekaj tisočev imam tudi darov, ki so mi jih blagohotno v ta namen poklonili slovenski Baragovi prijatelji v Torontu. Ti darovi bodo znatno znižali ceno filma. Celotnih stroškov trenutno še ne morem predvidevati, nedvomno bo precej tisoč dolarjev. Koliko bo cena posameznemu filmu, tudi ne vem. Spričo devalvacije dolarja in finančne negotovosti bi bilo nespametno napovedati ceno. Pravično pa je, da šola dobi vloženi denar vsaj povrnjen.

Kaj nameravaš s tem filmom? Kaj je njegov glavni namen?

Naš namen ni dobičkarski. Tega se dobro zavedam in z menoj se dobro zavedata in čutita oba sodelavca. S filmom hočem prvenstveno pokazati veličino moža, ki je bil predvsem božji mož, neutrudni glasnik evangelija in Kraljestva, dragulj slovenske in ameriške Cerkve. Pokazati hočem tudi veliko kulturno delo, ki ga je opravil Friderik Baraga. Kultura je namreč tista dobrina – in Baraga se je dobro zavedal –, ki kaže in olajša človeku pot k Bogu. Prepričan sem, da bo film na svoj način pomagal Baragu na oltar: kazal bo ljudem Kristusovega heroja in širil zaupanje v moč njegove priprošnje pri Bogu.

pogovarjal se je maja 1978 nikolaj jeločnik

ivan bukovec je razstavljaj pri ska

Na prošnjo urednika Glasa je esejist France Papež za naš list pripravil poseben zapis o nedavni slikarski razstavi Ivana Bukovca pri Kulturni akciji v Buenos Airesu.

Etika sožitja z ustvarjalci me nagiblje k temu, da bi napisal toplo umetnostno estetsko poročilo o razstavi slikarskih del Ivana Bukovca, ki je bila odorta pri Slovenski kulturni akciji, 29. julija 1978, v mali dvorani Slovenske hiše v Buenos Airesu.

Bukovec se je s to razstavo pokazal kot krajinar realističnega koncepta. Argentinska pokrajina, ki je ponekod čudovito podobna naši slovenski, je postala umetniku glavna inspiracija. Ob njej je našel ustrezno obliko svojim ustvarjalskim hotenjem. Olja so bila razstavljena pod geslom „Iz pampe v planine“ – in treba je reči, da so planine, odkjer je prinesel Bukovec največ del, vizualno umetnostno zelo bogate: barve se prelivajo v nešteti odtenkih, luč lije od zgoraj, obenem pa ima ta pokrajina – bi dejal – nek izvir lastne luči, ki prihaja iz nje same, iz njene notranjosti. Prav tako barve. So barve, ki jih spočenja stara, od sonca ožgana zemlja; čudovite barve izhajajo iz vsega, kar je padlo vanjo in kar je ta zemlja tisočletja rodila in použila: svetlobo in temo, drevo in kamen, žival in človeka. Vse to lahko umetnik doživi in ugleda. To so barve, ki jih mora slikar dojeti. In Bukovec jih je – lahko rečem – pri mnogih svojih stvaritvah, ki jih je prinesel iz kordovskih gor.

Zgornje navedbe me vodijo do izraza „duhovna pomembnost“, ki ima tudi v plastični in vizualni ustvarjalnosti svoje mesto. Ta duhovnost oživlja in bogati barvne in plastične kompozicije, da se dvignejo do višje, plemenitejše izraznosti, do modelov bitnega človeškega. Pokrajina, ki nosi v sebi obdobja razcveta in odmiranja, grobo materialnost in vsakdanjo resničnost, umetnik estetsko korigira in presnovi. Umetnost ni samo tehnika, ampak je duhovna dejavnost. Tako se dana, vsakdanja in resnična narava odpre umetniku

s tisto transcendenco – prehajanjem v višje in nadnaravno – ki bogati in dviga človeka v svet lepote.

Umetnost je harmonija. Vsa njena lepota in veličina je v tem, da dosega značilni izraz in harmonično sprostitve v čutno nazornih, življenjsko pristnih likih. Umetnost približuje, odpira in človeči. Tako nam Bukovčevi pejsaži poustvarjajo nekaj domačega, nekaj, kar nam je blizu in kar nam takorekoč obnavlja domovino. Kajti kordovska pokrajina se pod Bukovčevim čopičem spremeni v domačo in poznano, skoraj slovensko pokrajino. To je zemlja, ki jo že nosimo v sebi – sonce in kamen, bujno rastlinje, skupine dreves, rdečkaste dalje, zelena pobočja.

Bukovčeva platna so značilna po oblikovni in plastični enotnosti. To enotnost dosega v nemajhni meri s svojim neposrednim in iskustvenim doživljanjem sveta. Ne z miselnimi predstavami. Njegova umetnost je izraz osebnosti, povezane z naravo – odraz objektivne resničnosti. Epska širina mu pomeni podobo dane resničnosti. Seveda je ta podoba pričarana s tisto vizualno in ustvarjalno perspektivo, ki dviga – kot rečeno – skoraj vsako njegovo delo do višje, plemenite izraznosti. To je epska širina, v kateri je vedno dokaj lirične izpovedi. Umetnik je človek, ki vidi stvari, ki jih drugi ne vidijo. Umetnik naravno presega in pozna poti in način, kako pokazati to ljudem. Umetnost ni sad trenutka, ampak zori v umetniku dolgo časa. Vztrajnost je bistvena za ustvarjalca, ki hoče doseči svoj izraz – svoj stil. V tem je Bukovec dosleden. Slika v sprostivni časi in ne odnaha. Išče. Njegova edina skrb je biti zvest temu, kar mu je dano – slikati, kar vidi. Nato estetsko korigirati in presnoviti ter končno poustvariti to videno v nekaj nadizkustvenega, duhovno pomembnega.

france papež

knjige kulturne akcije

karel mauser
zemlja sem in večnost
izbrane pesmi

Slovenska kulturna akcija je slovenskemu bralcu kot svojo 102. publikacijo naklonila KARLA MAUSERJA izbor pesmi z naslovom ZEMLJA SEM IN VEČNOST. Zbirko je uredil in jo s predstavitvijo pokojnega pesnika v svet pospremil z „Besedo o pesniku“ dr. Tine Debeljak, z izvirnimi lesorezi pa jo je obogatila akad. slikarka Bara Remec, ki je poskrbela tudi za opremo. Iz zbirke predstavljamo tri pesmi in enega mnogih lesorezov.

POLETNA PESEM

Spet je tu poletje,
cveti lučnika rumeně po bregu,
strast prvega zorenja odišavlja zrak,
ki trepeta nad vročim peskom v gramozni jami.

V zamaknjenost žitnih klasov
pada ščebet ptičev,
v sladko krhkost Marijinih laskov
se je ujela trudna čebela,
rumeno breme cvetnega prahu jo je omamilo.

Pahljače divje kúmine
so na široko razprte,
klici pevke udarjajo ob vroče
zenice poletnega sonca.

KO BOM UMRL

Ne sklenite mi rok, ko bom umrl,
naj mi ostanejo svobodne.
Ne zaprite mi oči,
naj vidim, kar nisem videl
v siromašnem življenju.

Ne ugasnite mi smeha z rdečilom
in položite me v prst brez krste.
Rad bi objel zemljo s prostimi rokami
in z odprtimi očmi bi rad objel čudež rasti
trave in rož nad sabo.

Morda tedaj spoznam,
kako lepota raste iz semena,
ki ga ob rosnem cvetu nihče ne omenja.

MISEL IZ DNEVNIKA

Počasi spet postajam prst,
vsak dan sem bliže klicu zemlje,

ki daje in spet sproti jemlje
od sedežev do bridkih krst.

akad. slikarica Bara Remec:
ilustracija k Mauserjevim pesmim

Objavljamo besedo pesnika FRANCETA PAPEŽA, s katero je očrtal pomen ilustracij akad. slikarke BARE REMEC k nedavni knjižici pesmi Karla Mauserja „Zemlja sem in večnost“. Kvalitetno in globoko zapisano oznako je Papež predstavil občinstvu na letošnjem 6. kulturnem večeru Slovenske kulturne akcije, ki je bil posvečen predstavitvi Mauserjeve pesniške zbirke.

Način grafičnega upodabljanja, kot ga je uporabila Bara Remec pri ilustracijah Mauserjeve pesniške zbirke *Zemlja sem in večnost*, je viden že od njene opreme Balantičevih pesmi leta 1954; zasledimo ga pri ilustraciji Kosove pesniške zbirke *Ljubezen in smrt*. In še nekaj. Predvsem pa je ta stil karakterističen pri stenski oltarni dekoraciji slovenske cerkve Marije Pomagaj v Buenos Airesu. To je stil realnega liričnega izraza, ki pa se usmerja nenehno v iskanje nadnaravnega, metafizičnega.

Stil je izraz osebnosti, jezik umetnikovega estetskega nazora, pa tudi jezik njegovega svetovnega nazora. Stil ima v sebi poezijo, ki je lahko globlja kot tista, ki je izrečena ali napisana. Po drugi strani pa je stilno oblikovanje boj ustvarjalca z dano snovjo. Ta boj je lahko občuten ali silovit, pretehtan ali impulziven, voden v duhu klasičnega ali romantičnega razpoloženja.

V lahkotni, poetični črti Barinih zarisov je izraženo gibanje, ki vodi v srce narave, v njeno estetsko in celo metafizično stvarnost. Primer imamo v dekoraciji oltarne stene, pa tudi v ilustracijah Balantiča. Osnovni ton je vedno liričen, grafična poezija je komponenta, ki dopolnjuje pesnikovo besedo. Vendar je treba iti še naprej: ljubezen ima v teh zarisih bistveno vlogo. Samo z nekim globljim hotenjem razumeti pesnikovo besedo se je mogoče približati njenemu umetniškemu vizualnemu prikazu. Približati se s posebnim stilnim in ustvarjalnim zanosom. Umetnik mora naravo razumeti, kot jo je razumel pesnik. Istovetiti se z njenim ritmom, dojemati njen jezik, odkrivati njene skrivnosti. Pri Mauserjevih pesmih, kjer je narava vseobsegajoča, osnovno veselje, so ilustracije viden likovni odgovor temu pojmovanju narav kot prve kozmološke stvarnosti. List in cvet, nad katerim plava metulj, je podoba veselja – majhnega, a za pesnika in upodabljalca umetnika silno važnega – klasje v soncu, travna bilka, gnijoče deblo, žuželka, roža... to je svet, ki ga je

pesnik dojel kot veselje in takega mora in ga tudi je skladno prikazala Bara Remec.

Umetniško ustvarjanje je vrednotenje. Umetnik izbere najvažnejše, najbolj živo, izrazno in bistveno – ostalo izpusti. Aristotel pravi v *Poetiki*, da prikazuje slika in poet stvari in dogodke popačene, izkrivljene in deformirane. Kako je vsa narava – list, gola veja v zimi, žitno klasje v sončnih žarkih, cvet strmeč proti nebu, korenina, teloh pod grmom – upodobljena bistveno, z nekaj naglimi potezami, s skopo črto, madežem! Slikarka hoče s to subjektivno, intuitivno tehniko prikazati višjo vrednost stvari, jim dati nov, poetično globinski pomen. To je vizualna estetska prefinjenost, s katero dosega novo vrednotenje narave, ustvarja oblike in podobe, ki so elementarne. Samo na ta način dosega v viziji trenutka tisto plastično melodijo himne lepote, kakor jo z besedo izraža pesnik Mauser. Kot pravi Baudelaire v *Zlih rožah*: „V tvojem pogledu sta jutranja in večerna zarja; / dehtiš po viharnih dneh... / ritem, vonjava, svetloba.“ Tako tudi v grafikah te zbirke: narava s svojim ritmom, vonjavami, svetlobo je svojsko in dragoceno živo bitje.

V svojem hotenju zajeti lepoto snovnega sveta in pomen-skost življenja si umetnost utira nove poti in možnosti oblikovanja. Odkriva prostor, luč, poezijo, pomen – sploh lepoto. Vse to je za ilustratorja pesniške zbirke veliko polje: da ovrednoti besedo in ji da nov estetski izraz. Bara v ilustracijah Mauserjevih pesmi odkriva predvsem poezijo narave, ki je bistvena sestavina Mauserjeve poetike. Z liričnim zarisom se spušča v intimnost majhnega sveta, ki pa mu s pesnikom ustvarja duhovna merila veselja. Škoda, da je zaradi ozirov estetske opreme knjige ilustracij v tej zbirki malo. Vsekakor nudi ta poezija likovnemu umetniku velike možnosti, ker je poezija občutij, impresij, razpoloženj in se hrani skoraj izključno z motivi narave. Poetična tihožitja kar kličejo po likovni upodobitvi.

FRANCE PAPEŽ

iz slovenske kulturne akcije

kronika kulturnih večerov 1978

Tradicionalni kulturni večeri, ki jih Slovenska kulturna akcija od početnih dni leta 1954 naklanja slovenski javnosti v Buenos Airesu, so letos segli v svojo 25. sezono. Dosedanji letošnji večeri izkazujejo precejšnjo pestrost, tako po vsebini, kot po nastopih posameznih predavateljev in kulturnih ustvarjalcev. Letos so spet ob sobotah v gornji dvorani Slovenske hiše.

1. kulturni večer je bil 20. maja 1978, posvečen 100-letnici rojstva pesnika Otona Župančiča. Na večeru so nastopili dr. Jože Krivec, France Papež, dr. Tine Debeljak in Joža Vombregar. Prvi z romantično vneseno uvodno besedo; Papež z izredno kvalitetnim in dognanim esejem o Župančiču kot pesniku (Glas je esej objavil v letošnji prvi dvojni številki); o srečanjih s pesnikom Župančičem pa sta kramljala in anekdotirala dr. Tine Debeljak in Joža Vombregar. Za popestritev so brali tudi nekatere Župančičeve pesmi.

2. kulturni večer je bil v soboto 10. junija. Gospod Tine Debeljak ml. je prebral, v bolj raztegnjeni obliki, svoje obravnavanje o Hipotezi o nordijskem izvoru Slovencev, ki je bilo že pred meseci objavljeno v novi kulturni reviji mlajšega inteligenčnega rodu v argentinskem zdomstvu Druga vrsta.

3. kulturni večer v soboto 1. julija je pripravil mladi umetnostni zgodovinar lic. Darko Šušteršič, ki se tudi sicer vneto uveljavlja v umetnostni kritiki med buenosaireskimi Slovenci (posebno zanimivi so njegovi kritični zapisi v tedniku Svobodna Slovenija). Večer je odmeril predstavitvi slovenskega španskega baročnega slikarja El Greca. Prikupno predstavitev je predavatelj popestril z mnogimi diapozitivi.

4. kulturni večer v soboto 29. julija je bil izredno kvaliteten dosežek slikarja Ivana Bukovca, ki je v okviru Kulturne akcije v gornji dvorani Slovenske hiše pripravil veliko razstavo svojih olj in drugih podob. Razstava, ki jo je s kratkim nagovorom odprl arh. Jure Vombregar, je opozorila na pomembno ustvarjalno delo tega slikarja, ki je dejansko izšel iz slikarske šole Kulturne akcije v letih 55 - 60. Likovna razstava je privabila izredno veliko obiskovalcev. V vedno hujši nalive potrošniške zajede med zdomskimi Slovenci je bila razstava več kot zdrava injekcija k obujanju duhovnih vrednot slovenskega zdomstva. O razstavi je kritičen zapis pripravil esejist France Papež: objavljamo ga v tej številki.

5. kulturni večer je bil v soboto 19. avgusta. Univ. prof. dr. Franc Rode je predaval pred številnim in izbranim občinstvom o štirih razdobjih modernega ateizma. V tem predmetu je predavatelj priznan strokovnjak.

6. kulturni večer je bil 26. avgusta. Novo knjigo izbranih pesmi Karla Mauserja „Zemlja sem in večnost“ sta predstavila urednik zbirke dr. Tine Debeljak in pesnik France Papež, ki je govoril o ilustracijah v knjigi, stvaritev akad. slikarke Bare Remec. Papežovo besedo objavljamo v tej številki.

Večeri so letos, kljub poplavi hkratnih prireditev vesele in čezvesele vsebine ob sobotah v Slovenski hiši in po slovenskih domovih, zadovoljivo obiskani. Znamenje, da še ni vse v malikovanju sv. Potrošnje.

1 SPET JE LJUBA BOŽJA PREVIDNOST

nagnila srca mojih japonskih prijateljev, lastnikov gorske koče, da so mi jo odstopili za nekaj tednov. Tako je zmeraj z Božjo taktiko: čudovito spretno se poslužuje najrazličnejših človeških nagibov in motivov (in razlogov), da doseže svoje blažene namene. Zdaj šumijo okoli mene ne tokijske množice in ne pekoče vlažni valovi tokijske vročine, ampak resnični, hladni, zeleni gozdovi. In ptički se pojoč pogovarjajo, kar se nam ljudem komaj kdaj posreči. Nekje nad vrhovi dreves se kličejo črne vrane z glasnim kra-kra-kra, ali pa bolj umirjeno s kakšnim kirk-kirk, in včasih naenkrat z globokim kong. Vrani in vrane se res kličejo; samec in samica se nikdar ne ločita in vsak par ima svoje ozemlje. Lahko bi jih imenovali „javne ekološke dobrotneke“, ker požro vse, kar se da pojediti od odpadkov, ki jih meščani tako velikodušno mečejo v naravo. Pred nekaj urami je iz goščave donel kuku kukavičjega samca; samičin vik-vik-vik tokrat nisem mogel dojeti. Kukavičji par pa ne zdrži dolgo skupaj; kukavičja samica je pravzaprav lastnica ozemlja spomladi in menda vsak tretji dan gosti drugega samca. Tudi ne gradi svojega gnezda, ampak polaga jajčeca posamič v gnezda določenih ptic gostivk. Po 12 dneh se iz jajca zvali mlada kukavica, ki pa ima štiri dni trajajočo tragično navado, da vse, kar najde, na hrbtu zvleče na rob gnezda in spusti v globino, vstevši jajčeca in mladiče ptic gostivk. Te pa kljub temu cele tri tedne skrbe za mlado kukavico, da lahko zleti v življenje. Ali so se kukavice nalezle te slabe navade v tropični Afriki, kamor na koncu septembra letijo za zimo? Narava je polna skrivnosti; četudi nekaj teh zajamemo v vprašanja, nanje še zdaj ne najdemo odgovora. In veter veje.

2 ONI DAN SEM BIL BRAL

v nekem zdomskem listu, da je treba del krivde za nedred po 2. vatikanskem zboru naprtili tudi 1973 umrlemu krščanskemu filozofu Jacquesu Maritainu, redovnemu bratu Malih Jezusovih bratov. Začudil sem se in še enkrat prebral pod povečevalom, da bi ne sodil po krivem tisti temni, deževni dan. Nisem se bil zmotil. Še zdaj se mi zdi, da se je bil pisec tistega članka zmotil. Že več kot deset let učim filozofijo na naši tokijski univerzi in sicer na oddelku za angleško govoreče tuje akademike. Postavil sem si bil za cilj, učiti resnico v tomistični interpretaciji – ker se mi zdi in kolikor se mi zdi v skladu z resničnostjo –, a tako, da se poslužim modernega jezika in modernih podob pa modernih dosežkov za osvetlitev zmeraj istih resnic. Pri tem mi je Maritainov tomizem v obliki njegovih učbenikov bil ne le v pomoč, marveč tudi za izvirnega učitelja; včasih se mi je zdel celo nekoliko preveč tomaževsko teološki, nekoliko premalo zagreben v čisto filozofsko analizo. Še zdaj se mi zdi, da je Maritain kar se da vzorno izvajal smernice Pijsa XII. v Humani Generis, da bi si namreč jemali Tomaža Akvinskkega za začetnega vodiča po zamotanem filozofskem svetu. Deseto poglavje odloka „Gravissimum educationis“ in šestnajsto odloka „Optatam totius“ 2. Vat. Zbora ponavljata tradicionalno spoštovanje Cerkve do sv. Tomaža kot učitelja na poti k zmeraj boljšemu umevanju svete vere, ki kot resnica ne more biti v nasprotju z nobeno resnico. Kolikor mi je znana vsebina drugovatikanskih odlokov – in upam, da je znana tudi piscu tistega članka –, ni načel, ki bi jih mogli navesti kot v protislovju z načeli, ki jih razlaga in brani Maritain v svojih učbenikih. Ali se spominja pisec članka proti Maritainu, da je 1. 1926 ob prepovedi prenacionalistične Action Française po Piju XI. Maritain takoj pretrgal vse stike z Action, da sledi papežu, in da se je odlej tudi bolj osredotočil na zmote modernega sveta in jih skušal premagati v luči tomizma? Zaradi preloma z Action ga njeni pristaši dolžijo levičarstva; francoska levica pa ga v skladu z menjajočo se politiko imenuje reakcionarja, ki ni bil na dnu srca nikdar prelomil z desničarji. Znan je članek iz leta 1951 v Franciji, v katerem lahko beremo, da so se mladi bogoslovci Maritainu smejali, češ da propagira srednjeveške ideje in rakov tomizem. Da se v Maritainu zaletavajo z desnice in z leve, je nekoliko kriv njegov način pisanja; ki

se nikjer ne povzpne do sinteze vsega podanega in dognanega, čeprav ostane tako dosleden v svojem mišljenju, da mu ni treba nikdar preklicati ničesar napisanega in da se lahko posluži vabila, naj se nasprotniki potrudijo razumeti celoto-njegovih stavkov. Brooke Williams Smith pravi v svoji knjigi „Jacques Maritain. Antimoderen ali Ultramoderen? Zgodovinska analiza njegovih kritikov, njegovih misli in njegovega življenja.“ 1976 (pri založbi Elsevier, New York, Ontario in Amsterdam. Izvirnik se glasi: J. M. Antimodern or Ultramodern? An historical analysis of his critics, his thought, and his life): „Maritainova edinstvena zasluga je v tem, da je po svojih raztresenih člankih in polemikah gradil novo filozofijo zgodovine, in sicer na temeljih sv. Avguščina in sv. Tomaža; od Avguščina je privzel čut za konkretno zgodovino, od Tomaža pa filozofsko analizo.“ Po Smithu je Maritain prepričan o tem, da se svet razvija vertikalno duhovno v naddčasnost, horizontalno snovno pa v časnost. Človekova naloga je, da v skladu z zapovedjo v začetku Geneze zmeraj bolj gospoduje nad naravo, h kateri spada tudi politični in socialni red. Kar je v tem smislu doseženega dobrega, bo prešlo v večnost; kar zlega, v pekel. Na pozorišču sveta se srečavajo človek, Bog in satan; in kar kristjani opuste dobrega za razvoj sveta, satan uresniči z zlim namenom, ker se kakor vampir prisese h gibanju sveta. Bog dopušča zlo, da doseže nekaj posebej dobrega pri tem. Kristjan mora upati kljub zlu; ne upati je manihejsko. A raj na zemlji ni mogoč. In kristjan je dolžan storiti vse, da zmanjša zlo v svetu, pri čemer se mora posluževati tudi naravnih vrednot. Tako Hegel kot Marx (in v manjši meri Teilhard de Chardin) se motita, ko učita večno spreminjanje vsega; krščanska filozofija ne pozna dokončnega uresničenja v času. Oba poznata le eno zlo: upirati se času v zgodovini. A kristjan ne sodeluje s časom, marveč z Bogom. Brez ljubezni ni pravega zgodovinskega preobrta. Krščanstvo je v živem bistvu krščansko inspirirana civilizacija. Ljubezen zadeva celo konkretno osebo, ne idej. Že 1. 1933 je bil Maritain zapisal: „Hoteti spremeniti svet brez spremembe srca je pravzaprav hoteti rušiti svet.“ (V jun. št. rev. The Commonweal.) Revolucionarni ateizem se klanja pred zgodovino; globlja revolucija duha iz ljubezni in kontemplacije pa si upa delati zgodovino. Luter, Calvin, Rousseau, Hegel, Marx in moderni totalitarni sistemi si prikrajajo resnico, a človek mora služiti Resnici. Očetje kapitalistične družbe niso cerkveni očetje. Cerkve je bila zmeraj proti oboževanju dobička. Ustroj kapitalističnega gospodarstva je po Marxu zlo; a ustroj ni zlo, ker bogastvo lahko ustvari stabilnost; zlo je ego-centričnost. Tako je bil bourgeoiski liberalizem dejansko praktični ateizem. Marx je uvidel zlorabo človeka, a se je motil, ko je to zmoto spremenil v antropocentrično metafiziko. Sree Cerkve pa je zmeraj pri ubogem človeku. Kako drugačen bi bil svet, ko bi Kapi-tala ne napisal Marx, ampak kdo drug po pravih načelih! Beg delavcev v socializem in komunizem je kaznen za izdajo krščanstva po kristjanih, ki niso poslušali papeških enciklik. (Prim. Maxa Webra tezo o vplivu protestantske etike na tipično moderen kapitalizem.) Krščanstvo še zmeraj inspirira svet in uči dostojanstvo delavca v smeri demokracije; marksizem in socializem pa sta človeka zaslužila z razrednostjo. Kristjani se morajo upreti vsakemu totalitarnemu sistemu: Sv. Duh ni nobena totalitarna stranka, tudi fašistična ne. Cerkve je univerzalna; vsako politično stranko mora prepojititi z evangelijem. Krščanstvo je v skladu z vsako obliko pravičnega vladanja. Moderna doba petih stoletij je končana; človek plačuje zdaj dolgove zgodovini. A kristjani bi se morali boriti za nov red, sloneč na integralnem humanizmu: za časovni napredek sveta na podlagi duhovnega napredka iz ljubezni do kontemplacije. Duhovnost je največja sila za napredek. Brez Jezusove milosti sveta ne moremo spremeniti. V svoji predzadnji knjigi z naslovom „Kmetič iz Garone“ se Maritain še enkrat spoprime z modernimi zmotami – po 2. vatikanskem koncilu! Gre za novo obliko pokoncilskega modernizma, ki hoče reducirati vero na ničlo, to je, odvzeti ji absolutno resničnost. Mnogi kristjani sicer ne gredo zavestno

tako daleč, a se motijo, ko naenkrat poklekajo pred svetom, pripravljeni zanj vse žrtvovati. Spet drugi hočejo spremeniti svet brez duhovnega, spremeniti ga v čas in za čas. A pravičnost brez ljubezni je nečloveška. Zanimivo je, kar Smith podaja kot Maritainov tomizem: ta tomizem draži ljudi, ker mu Maritain pripisuje enako modernost v 20. stoletju kot v srednjem veku. Tomistična načela so namreč univerzalna, torej nad časom in prostorom. Resnica ni ne levičarska ne desničarska. Tudi sv. Tomaž se je bil moral boriti proti okosteneli sholastiki in proti takratnemu modernističnemu averoizmu v smeri sekularizacije. Moderni tomist je na eni strani proti predsodkom revolucionarjev, da brani vrednote tradicije; na drugi strani je pa proti predsodkom konservativcev, da brani razvijajočo se tradicijo. Maritain je bil tudi proti tkzv. neotomizmu, v kolikor se je zapiral v šole, kjer je policijski duh kontroliral raziskovanje.

V svoji zadnji knjigi „Kristusova Cerkev“ pravi Maritain, da je po njegovem pomen 2. vat. zbora predvsem v tem, da hoče prenoviti svet začeni s srcem, in sicer s pomočjo ljubezni in resnice tistega Kristusa, ki je bil umrl na križu.

Ali je po vsem tem mogoče reči, da je Maritain soodgovoren za zmedo v pokoncilski Cerkvi? On, ki je vir te zmede, menda prvi, razkrinkal. On, ki je evangelijski jemal tako resno, da je postal redovni brat Malih Jezusovih bratov.

Naj končam to od nikogar naročeno apologijo z ljubko Maritainovo klasifikacijo, ki jo je vnesel v svoj esej „Umetnost in vera in poezija“: svet se deli v svetnike in nesvetnike; svetniki so jasnega razuma in krotkega srca in služijo resnici; nesvetniki pa se delijo v ljudi z jasnim razumom in trdim srcem, v ljudi s skaljenim razumom in trdim srcem, in ljudi s krotkim srcem in skaljenim razumom...

3 PRAVIJO,

da je prijatelj vprašal prijatelja nekoč: „Ali ste vsi prišli do istega zaključka?“ In prijatelj mu je odgovoril: „Nismo: ker so eni prišli do bolnice, drugi pa do policijske stražnice.“ Toda za 25-letnico SKA je lahko priti do zaključka: čudovit dosežek! Tem bolj čudovit, ker se zdaj ob 25-letnici kažejo vse slabosti, da človek mora sklepati, da je ljubi Bog moral pomagati s posebno količino milosti, da tipično slovenske slabosti niso zmagale nad plemenitim podjetjem. Plemenitost se meri po kreposti, socialni radodarnosti, in po skladnosti z razvojem človeške narave. SKA je izraz radodarnosti v tem smislu, da ni izraz zapovedane dolžnosti; SKA je v skladu z razvojem človeške narave, ker hoče zanj osvojiti nova ozemlja duha; in SKA je izraz kreposti ali moči nad neugodnimi in neprijetnimi in neslovenskimi pogoji brezdomstva. Z Ben Sirahom iz Stare zaveze lahko primerjamo SKA z dosežki večjih narodov in kljub temu pripomnimo: „Med žuželkami je čebela majhna, a njen izdelek prekaša po sladkosti druge.“ (Sir 11, 3.) A zdaj se bolj kot prej kažejo v tej čudoviti zgradbi razpoke in ena izmed največjih je needinost. Pravzaprav gre za dvojno razdvojenost. Prva razjeda idealno posameznikovo usmerjenost, da delo za SKA odlaga, poriva na stran; ti, očni kot nepomembno v primeri s tem ali onim osebnim in torej resnično pomembnim delovanjem; druge vrste razdvojenost pa trga medčloveške odnose, ker ne moremo biti potrpežljivi z osebnimi napakami bližnjega, dasi smo silno potrpežljivi z lastnimi in jih znamo tako lepo o-pravičiti; posledica te enostranske politike je ta, da se so-delavci SKA zmeraj manj družijo v učinkovito enoto, ki bi ustvarjala ne glede na osebne nesimpatičnosti, ker je pač cilj SKA tako velik, da daje veličino tudi posamezniku, dokler sodeluje. Kot brezdomcem se nam nudi edinstvena priložnost, da takorekoč eksperimentalno preizkusimo svoje narodne lastnosti; dobre obdržimo in izboljšamo; slabe zavržemo ali pa popravimo, kar vse doprinese k stvaritvi tiste bodoče Slovenije, o kateri vsi po pravici sanjamo. Ali se bo SKA priborila do izkristaliziranih lastnosti? Najbrž je odgovor na to vprašanje živo povezan z našo – molitvijo za edinost med nami. V primeri z nagnjenjem človeške, posebno slovenske, narave k razdvojenosti je nerazdvojenost – milost. Vir resnične edinosti različnih oseb pa je končno iskati v skrivnosti troedinega Boga. Zdi se mi, da so naši katekizmi in naši pridigarji doslej premalo osvetlili zvezo med največjo našo veličino, to je, našim članstvom v presvetem troedinem življenju, in našo največjo bolečino, to je, našim nagnjenjem k needinosti.

4 V TEH GOZDOVIH

me je obiskala 83-letna gospa Hide Nanazaki, katere

družino in ljubeznivost sem bil omenil v komentarju k zbirki „Ljubezen in smrt“. Pokazala mi je pesem, ki jo je bila zložila ob spominu na svojega umrlega moža, s katerim sta bila tolikokrat prehodila pot od jezera do koč v teh gozdovih. Z njenim dovoljenjem objavljam izvirnik in svoj prevod. Transkripcija je slovenska.

*Ícumo futári de
kóši kono miči o
kjô uá hitóri de
nan to sabišiku*

*Zmeraj v dveh
sva hodila po tej poti
danes pa sem sama
ah, kako je pustó*

(Popravljen:))

*Ah, kako je pustó
na poti,
kjer sva zmeraj bila hodila
z rokó ob roki.*

Primer pesnikovanja gospé Hanazaki je tipično japonski. Ljudje iz vseh slojev pesnikujejo. Največkrat se poslužujejo tradicionalnih haiku in tanka slogov, včasih tudi variant. Zgornja pesem je iz 4 vrstic po sedem zlogov, seveda z vidika japonsčine: „kjô“ v 3. vrsti izgovarjamo „kjô-o“ s komaj zaznavnim akcentom na prvem -o-; pri „uá“ gre za en sam zlog „wa“, kjer je w- izgovorjen tako kot angleški „w“; „nan“ v 4. vrsti je zmeraj izgovorjen v dveh zlogih: na-n, pri čemer drugi -n zveni skoraj kot naš n z nosnim polglasnikom; ta tkzv. zlogovni „n“ je menda ostanek prvotno-japonskega -mu. Da toliko Japoncev čuti veselje do pesnikovanja, je treba pripisovati ne le japonski rahločutnosti, posebno do narave, ampak tudi, se mi zdi, monotoni trdoti japonsčine, katere govorilci si želijo jezikovne pestrosti in prostosti. Naj za svojo domnevo navedem nekaj besed, s katerimi E. Benveniste definira eno izmed vlog jezika: „Dejstvo jezika kot sistema simbolov se nam razodeva kot eno izmed najbolj osnovnih, morda celo najglobljih dejstev človeške narave: brez posredovanja tega simboličnega mehanizma ni naravnih, neposrednih, direktnih odnosov ne med človekom in svetom, ne med človekom in človekom.“ („Problemi spošne lingvistike“. Citirano v eseju Paul Ricoeur, *Philosophie et langage*. Str. 277 zbirke La Philosophie Contemporaine. Contemporary Philosophy. Firenze. La Nuova Italia Editrice. 1969, III. knjiga.)

5 DVE SLOVENSKI KNJIGI

bi rad pohvalno in hvaležno omenil. Prva je *Leva Detele* „Povojni slovenski koroški pesniki in pisatelji“. Izdala jo je Družba sv. Mohorja v Celovcu 1977. Na 151 straneh g. Detela izčrpno oriše literarno ustvarjanje pod nepravilnim pritiskom živčnih koroških Slovencev. Take vrste kritični pregled je zmeraj doprinos k še nenapisani Slovenski estetiki. Pregled bo še posebej koristil koroškim ustvarjalcem; kakor vsako literarno ustvarjanje je tudi njihovo močnejše od omejenosti časa in prostora; in kolikor je pozitivno in v procesu izčiščevanja in rasti, pomaga graditi eno samo svobodno Slovenijo za Slovence vseh kontinentov. Druga knjiga je pravzaprav le zbornik na 41 straneh, ki ga je izdal Franc Jeza pod imenom „Alternativa. Zbornik za družbena vprašanja“. V samozaložbi je izšla v Trstu maja 1978. Menim, da zbornik predstavlja nov primer svobodne slovenske besede; njegovo vrednost kot tako še večajo tehtni članki, ki vsi, več ali manj, izzvenijo v grenko spoznanje, da pod komunistično partijo ni bodočnosti za Slovence kot samostojen narod. Založnik napoveduje drugo številko za pozno jesen. Morda bo postal naslednik neke vrste nove SKA, ko bo ta izvršila samomor, npr. z antagonističnim ravnanjem z ustvarjalci in naročniki. – Naj omenim k novelici Petra Feudeka, Konec pošasti, na str. 28 do 38, da je napeto pisana in kakor na ekranu podaja moderno bolezensko stanje tolikih delov zemlje. Lahko bi brali novelo tudi v smislu ilustracije pojave bodočega Antikrista v zgodovini, pri katerem bo poudarek na „sinu človekovem“. A pogovor med junakom in Rožo na str. 36 se mi zdi psihološko premalo razvit; in tudi konec kljub vsej dramatičnosti neverjeten. Ali bi fanta in dekle pustili tako dolgo govoriti pred mikrofonom – oba namreč računata z možnostjo, da bosta pri priči ubita (str. 37 b). Novelistu zato želim večje ustvarjalne osredotočenosti – ne vem, če sem izbral pravi besedi. Le to vem, da je ustvarjalec tisti človek, ki se bolj kot „navadni“ ljudje sooči z resničnostjo in njenimi komponentami, da jih izrabi za novo sintezo, ki naj obogati človeka prav s tem, da mu poda resničnost na nov, tudi možen način: urejeno po vidikih

lepote. Po dvoje: imeti resničnost v posesti na nov način, in imeti jo v posesti obenem na lep način, odgovarja eni izmed najglobljih človeških potreb. Zato sem zmeraj vesel slovenskega literarnega ustvarjanja v najširšem pomenu besede: včevši npr. esejistiko; tu je odnos do resničnosti drugačen, a besede, katerih se poslužuje, so primer novega odnosa do dejstev; odličen esej se pa tudi nikdar ne oddalji od zveze z lepoto.

6 PRED TEM

Šestim trigramom me je bolezen vrgla na posteljo, da jo še zdaj čutim, ko to pišem. Z 15 minut oddaljenega jezera doni glasba turistične ladje, zmeraj znova tista „čim-čim-čeri“ melodija iz filma Mary Poppins. Kako zveni plitko brez spremljajočih slik in besed! Morda bo treba enako sodbo izreči tudi nad vsemi tistimi popevkami – posebno na Japonskem –, ki jih ljudje poslušajo ob televizijskem pogledu na pevca oziroma pevko. Da sploh ne omenim podrobnosti v zvezi s kopiranjem melodij tujih dežel. Japonci ljubijo glasbo; a trenutna trgovsko-dobičarska konstelacija jim znova in znova nudi to, kar podjetja plošč stane najmanj. Seveda je v japonski svobodi mogoče kupiti tudi uvožene plošče, a le v nekaj trgovinah in po znatno višji ceni, in to kljub tki. „močnejšemu jenu“. Zanimivo je tudi, da ni javnega kritika na radiu, ki bi zavzel kritično stališče do vsega, kar nastopa pod značko „popevka“, ki jo japonski radijski sistemi prenašajo vseh 19 ur prenašanja (nekateri izmed njih celo 24 ur) – kako lahko bi bilo pokazati, konkretno, kršenje osnovnega glasbenega dojemanja, ki je značilno za vse nemonotone kulture: gibanje tonov v smeri dominante in tki. finala; tako se čutimo brez zadovoljstva in veselja, če zapovrstju C-G-C-G-C-G- ne sledi C, in zapovrstju C-F-C-F-C-F- ne sledi F. Naj v zvezi s temi mislimi omenim razpravo denverskega profesorja Juan G. Roedererja „Uvod v fiziko in psihofiziko glasbe.“ (Introduction to the Physics and Psychophysics of Music. 1973. 161 str. The English U. P., London, in: Springer, New York, Heidelberg, Berlin.) Raziskovalec meni, da je prav dojemanje zgoraj opisane diatonike psihofizično še precej neraziskano, dasi je za dojemanje glasbe praktično osnovnega pomena. (Prim. str. 147.)

premišljanja

KO govorimo o resnici, ki je nujen pogoj življenjske pristnosti in polnosti, ne moremo preiti dejstva, da tudi samo besedo resnica včasih uporabljamo v drugačnih, nepravilnih pomenih. Za kdaj drugič si prihranimo razpravljanje o takoiimenovani dogovorni ali konvencionalni resnici, ki ni resnica v strogem pomenu besede, marveč le po dogovoru ustanovljena postavka, da se moremo med seboj razumeti in da moremo stvari prikladneje označiti.

Ne moremo pa mimo tega, kar se večkrat imenuje politična resnica. To je resnica, kakor in kolikor se nekomu zdi, da jo je pametno povedati ali zamolčati. Zdravnik, npr., ne bo povedal bolniku, kako zanič je, da s tem še ne pospeši njegovega konca. Skušal ga bo prepričati, da more ozdraveti, in tako okrepiti v njem tiste življenjske sile, ki se še upirajo bolezni in smrti. Ni potrebno, da mu laže, le resnico mu tako prikroji in pobarva, da je za bolnika sprejemljiva, ne nevarna. Zlasti politiki pa dobro vedo (in odtod oznaka te resnice), da ni zmeraj pametno povedati kako resnico ali pa vso resnico. Res pa marsikdaj v tem pretiravajo in hočejo skriti vso resnico, katera pa tedaj pronica sama, in še pokvarjena, ter se širi med ljudmi. Žal, politiki radi celo ponujajo kot resnico, kar to sploh ni, čemur pa pripisujejo neko propagandno ali podobno vrednost. Celo Ivan Cankar je kot poslanski kandidat menil, da „če vsi lažejo, ne morem jaz edini govoriti resnice in bi bilo tudi neumno“. (ZD 29, 10). Seveda pa je laž zmeraj laž, tudi v ustih politika, ne more se imenovati resnica v nobenem pomenu besede, niti politična resnica ne. Kot tako more veljati le nekaj, kar je res, pa prikrojeno v službi nekih političnih potreb in smotrov.

7 NAJ PREVEDEM

nekaj jedratih japonskih pregovorov, najbrž prvič, v slovensčino. Tisti, ki poznajo odgovarjajoče slovenske pregovore, mi morajo oprostiti, da jih ne navedem; nikdar jih nisem bil več in še tiste, ki sem jih poznal, sem pozabil. Tudi to spada v kroniko brezdomstva. Prevajam pa pregovore, ki jih Japonci radi še danes navajajo.

Binbo hima naši – Režeži nimajo prostega časa.
Futokotoro to šōdan – Kupuj, ko si se posvetoval z denarnico.

Gadēn insuj – Voda je speljana le na lastno polje.
Ikkōku sēkin – Tudi minuta je denar.

Ku wa raku no tane – V trpljenju je (zakopano) seme sreče.

Kabe ni mimi ari – Stene prisluškujejo.

Makēru wa kachi – Tudi v begu je zmaga.

Nekō ni koban – Denar ni za mačko. (Biser ni za svinjo.)

Osorōshi mitaši – Nevarnost mika.

Ron jōri šōko – Dokaz je več vreden kot razpravljanje.

Širānu ga hōtoke – Nevednost je blaženost.

Tōdaj mōto kurāši – Svetilnikovo vznožje je temno.

Tākara mōči gusare – Neizrabljen zaklad zarjavi.

V zgornji slovenski transkripciji je treba s črtico označene zloge izgovoriti dolgo, skoraj za dolžino dveh zlogov, sicer beseda pomeni kaj drugega, če sploh kaj pomeni. Poudarni znaki so tudi le približni in za vsakega velja, da je lahek, lažji kot slovenski. Dokler ostanejo zlogi smiselni, to je, dolgi so dolgi in kratki kratki, poudarek ne igra tolikšne vloge; na zahodnem Japonskem rabijo večkrat drugačne kot pa v Tokiu. Lahko pa rečemo, da je za razumevanje japonščine bistveno važno razločevanje dolgih in kratkih zlogov in sploh razločevanje zlogov.

Tvoj vdani tokijski dopisnik

Vladimir Kos.

V zgoraj omenjenih gozdovih, 1978.

vinko brumen

politika in resnica

Fr. Mauriac je prav zadeto spoznal in zapisal, da si „politiki ne prizadevajo, da bi videli jasneje (to je, da bi odkrili resnico), ampak da bi imeli prav, oziroma še točneje, da so imeli prav“ (to je, opravičujejo svojo sedanjost in še raje svojo preteklost). Kako prav je imel francoski pisatelj (katerega besedam sem dodal opombe v oklepajih), tega ni treba dokazovati nikomur, kdor vsaj površno prebira naše politične polemike.

Politik kot tak menda res ne more vselej razkriti vse resnice o kaki stvari, ker bi to moglo pokvariti ali povsem izjaloviti uspeh njegovega prizadevanja; marsikdaj ne mara povedati resnice, ker bi moral s tem pokazati svoje slabosti in napake. Potreba, da ne odkriva zmeraj svojih namenov in potez, pa ga seveda nikakor ne pooblašča, da iz vsega svojega dela in nedela napravlja državno tajnost. V mnogočem se more tudi politika opravljati pri belem dnevu in ob kontroli prizadetih državljanov ali kar pač so. (Sploh pa bi tudi o tej kočljivi zadevi, namreč o potrebi in pravici zakrivanja resnice v nekih okoliščinah, bilo treba več razmišljati in razpravljati, kot to delamo. A mi sploh nismo vajeni o čem razpravljati, marveč le odločamo. Odločamo, kdo?)

Življenje skupnosti, zlasti kolikor hoče biti pristno, pa terja, da se kdaj pove tudi vsa in gola resnica, pa čeprav koga zadene, zaboli ali ujezi. Tedaj sme, da ne rečemo, da je dolžan spregovoriti kdo, ki poklicno ni politik, pa ga politična stvarnost skrbi in boli, četudi tedaj ravna proti mnenju, do katerega smo prišli v enem prejšnjih razmišljanj. Saj lahko ponovimo: politik kot politik in kulturnik kot kulturnik nista narejena z istega testa. Zato je za kulturnika bolje in kdaj

celo nujno, da ne posega v politiko, zlasti v strankarsko ne. Kulturni ustvarjalec se po svoji naravi in po naravi svojega poslanstva ne more in ne sme udinjati nobeni strankini disciplini, ne sme služiti nikake le politični resnici, marveč vedno in samo resnici sploh, resnici v pravem in strogem pomenu besede. S tem ni rečeno, da kulturnik kot tak ne sme razmišljati o politiki in jo tudi soditi; vse kulturno ustvarjanje je po svojem bistvu kritika življenja, vsega življenja, tudi političnega. Marsikdaj je, kot smo že dejali, tudi v politiki potrebno in nujno povedati vso in čisto resnico, česar politiki ne morejo ali si ne upajo storiti. Tedaj sme nastopiti kulturnik in povedati najčisteje kako neprijetno, bolečo resnico. Če bi jo povedal politik, bi se utegnil onemogočiti za zmeraj, kulturniku tega ne sme biti toliko mar, čeprav ga tudi lahko boli in mu škodi. Oglejmo si in pretresimo enega od takih primerov!

Ko se je začela prva svetovna vojna, so se nemško govoreči švicarji večinoma postavili na stran Nemčije, medtem ko so čustva francosko govorečih bila s Francijo. Tako stanje je grozilo poglavitni prepad med takrat še ne posebno enotno čutečimi švicarskimi državljani obeh jezikov. Na prigovarjanje nekaterih prijateljev je tedaj, 14. decembra 1914, pesnik in pisatelj Karl Spitteler v svojem predavanju o „švicarskem stališču“ (*Unser Schweizer Standpunkt*) razložil švicarjem, da je za njih vse prva potreba skupna blaginja lastne skupnosti, bistven pogoj te pa je enotnost državljanov vseh jezikov.

SPITTELERJEV nastop je tipičen primer dejanja od politike sicer oddaljenega ustvarjalca, ki pa je začutil potrebo, da je v odločilnem trenutku spregovoril, tvegala svoj ugled in si nakopal zamere, ki so trajale cela desetletja, nato pa se je vrnil k svojemu delu. Primer nam proži priložnost, da skušamo ponovno osvetliti med nami nikakor ne jasno razmerje kulturnika do politike.

1 Še enkrat je treba razločno povedati, da je tudi politika kulturno delo, dobra politika izrazito ustvarjalno kulturno delo, in je torej politik prav tako kulturni ustvarjalec, kakor so drugi: umetniki, filozofi, znanstveniki... Vendar, kadar govorimo o razmerju med politikom in ostalimi kulturnimi delavnostmi, moramo gojitelje teh zadnjih nekako imenovati in le ob pomanjkanju primernejšega izraza jih imenujemo kratko kulturnike, ne da bi s tem karkoli hoteli zmanjševati ceno in vrednost politike.

2 Pravtako moramo zopet podčrtati, da so seveda vsi kulturniki tudi državljani, pripadniki svoje narodne in državljanske skupnosti. Zato je njihov interes in dolžnost, da tudi oni pomagajo k skupni blaginji te skupnosti. Kolikor bi se vsa služba skupnosti imenovala politika, se seveda politiki ne morejo ogniti. A ko tako služijo skupnosti, ni treba, da se zapletajo v strankarske boje. Politično delo sploh rado človeka slepi za vse, kar naravnost ne služi političnim ciljem, ali celo le strankarskim, čezmerno povišuje te in zmanjšuje ali celo zanika druge; tako oži celotno kulturno obzorje. Pa četudi bi se v politiko zapleten kulturnik znal obraniti take zožitve svojega miselnega in delovnega obzorja, tudi če bi v svojih stvaritvah znal ostati vedno vreden in stvaren, bi sprejemanje in umevanje njegovih stvaritev mogel motiti sum, da je v službi svoje stranke in ne celote.

3 Vendar pa, kakor smo že videli, kulturnik sme in lahko da celo mora tudi politično spregovoriti v kakem odločilnem, usodnem trenutku življenja skupnosti. Iz lastne zgodovine bi mogli omeniti take primere zlasti

iz časa obeh vojn. Saj je celo naš A. Ušeničnik, ki je sicer bil dovolj oddaljen od političnega dela, v času obeh vojn spregovoril tudi o političnih zadevah. (Meddobje XVI, 1-2, str. 27.)

Da kulturnik poseže v politiko, mora biti to zares potrebno. To naj bo nekaj izrednega, prav zaradi tega bo imelo večjo težo in vpliv.

Politik v neki meri zavisi od volje in naklonjenosti državljanov, zlasti če so to demokratično v politiki sodelujoči volilci. Ne more jih odbijati, zato jim skuša govoriti tako, kakor meni, da je njegovi politiki k pridru. To niti ni nujno slabo. Politik, ki ve, da s svojo politiko zares služi skupni blaginji, morda se pravilno zaveda, da je njegov prispevek k tej zares vreden in ga celo morda more le on dati, se ne sme pustiti lahko-miselno izriniti iz politike ter jo prepustiti drugim, ki ji bodo manj dobro ali manj uspešno služili, a se bodo znali z vsemi sredstvi, tudi z manj dobrimi, obdržati v sedlu. Tak politik bo težko povedal kako manj prijetno novico, tudi kadar je to potrebno.

Seveda mora tudi kulturnik varovati svoj ugled. Če hoče, da ga bodo ljudje poslušali, mora to delati. Ni pa tako bistveno odvisen od občinstva, kakor je politik; laže tvega celo kak bojkot, ostrakizem, sum nezvestobe skupnosti ali kaj podobnega. Zato more povedati čistejšo resnico, kot bi to mogel politik, resnico, ki bo pretresla, vzbudila razgovor, izzvala odločitve in podobno. Tudi politiki bi mu morali biti za tak poseg hvaležni.

4 Celó kadar kulturnik tako naravnost poseže v politiko, stori to kot kulturnik in ne kot politik. Njegov poseg je lahko celo trenutnim političnim koristim nasproten, morda ne računa dovolj z dejanskimi političnimi silnicami, morda tega niti noče, a more gledati mnogo dalje v prihodnost, more globlje umeti interese skupnosti. Saj kadar resničen kulturnik spregovori o perečih zadevah, o katerih si sodbe in odločitve redno lasti politika, ima namreč prečesto „pregodaj prav“, kakor se izraža neki pisec. To se pravi, marsikdaj vidi tako daleč naprej, da ga ne samo množica ne more umeti, na žalost čisto niti njeni voditelji ne, ker se preveč vežejo na trenutne interese in pozabljajo, da bo za neposrednim sedaj prišel morda mnogo važnejši in usodnejši *potem*, in da zato moramo že sedaj pripravljati tudi tisti potem.

Saj se je celo v naših malih razmerah zgodilo, da je kulturnik spregovoril, politiki pa so njegove besede zavračali, po tem pa so si jih prilastili in jih oznanjali kot svoje, ne da bi prvotnemu mislecu dali čast. Ena stvar ni posebna vrlina politikov: popravljanje krivic, ki so jih zagrešili, in vračanje časti onim, katerim so jo omadeževali.

V **RAZMERJU** med politikom in kulturniki, vsaj s strani prvih vlada neka čudna vrednostna dvoumnost: če se kulturnik drži stran od politike, mu politiki, zlasti še posilipolitiki radi očitajo, da živi v slonokoščenem stolpu, da ne korenini zadosti v dani stvarnosti in kaj vem kaj še; če pa spregovori, a ne razglašča tega, kar bi politiki od njega hoteli, ker po svojem spoznanju tega ne more, pa ga napadajo in zavračajo, da bi moral molčati v zadevi, ki ne spada k njegovemu poklicu in njegovi nalogi.

Tako je dejstvo, da politiki hočejo „sodelovanje“ kulturnikovo, vendar pa le v oporo svoji politiki. Ne prenesejo pa, kar je izrazita in prava naloga kulturnika, kritičnega stališča ob dogajanju in ravnanju v skupnosti ali v svetu. Tudi Spitteler je to občutil in nosil težo zamere do konca.

OPOZARJAMO: NAROČNINA NA IZDANJA ZA LETO 1978

6 dvojnih števil GLASA, vsaka na 16 straneh, 4 številke MEDDOBJA, vsaka na 80 straneh besedila in 4 straneh umetniške priloge, izbrane pesmi Karla Mauserja: Zemlja sem in večnost in knjiga novel Franca Bükviča (oboje vezano v karton) stane v dolarjih:

za Argentino 40, za inozemstvo 50 USA dol.

(za v platno vezani knjigi: 2 dolarja več!)

Samo Glas 1978 stane v Argentini 9 dolarjev, v inozemstvu 10.

Samo Meddobje, XVII letnik, v Argentini 18 dol., v inozemstvu 20.

Cena knjigi Zemlja sem in večnost je v Argentini 6 oziroma 8 dolarjev, v inozemstvu pa 6.50 oziroma 8.50 dolarjev. Cena knjigi Bükvičevih novel se določi ob izidu.

(nadaljevanje)

V

IN kod vse bi se dal razpredati taken tekst, kje vse bi se dala odkrivati neka nedržavna in neuradna, a zato tembolj bivanjsko nabita Slovenija -

V polharski noči v Beli krajini, na zborovanju intelektualcev v Dragi, na arheološkem izkopavanju na Dolenjskem, v teološki diskusiji na vrtu vile v Portorožu, na seji odbora Esperanto Societo Ljubljana, na konfidentskem sestanku v tržaškem baru, na literarnem večeru v Domu duhovnih vaj v Tinjah, pri šahiranju v vikendu v Dolomitih, na vrtni veselici gasilskega društva v Zasavju, v tiskarni Slovenske kulturne akcije v Buenos Airesu, na obiranju breskev v Sečoveljski dolini, na večerji v Sloveniku v Rimu, v sobi glavnega urednika ljubljanskega Dela, v fizikalnem kabinetu liceja France Prešeren v Trstu, na novi maši v Prlekiji, na križišču Faberjev križ sredi Kočevskega roga, v grobnici Burbonov na Kapeli v Gorici, v baru tržaške radijske postaje, na gobarski razstavi v Ljubljani, na poti iz Robanovega kota proti Korošici, v duhovniški družbi v dolenski zidanici, med iskanjem nekega groba na pokopališču v Suhi krajini, v osteriji s članom centralnega komiteja KPS, med bolniki lurskega vlaka, v gozdu na mestu uničenja Pohorskega bataljona, na sprejemu jugoslovanskega konzula v hotelu Jolly v Trstu, v sobi kirurške bolnice v Ljubljani, na smučarskem tečaju na Veliki planini, na obiranju hmelja v Savinjski dolini, pri koncelebrirani maši izseljenskih duhovnikov v Frankfurtu, pri izkopavanju kifelčarja na vrtu na štajerskem, pri plezanju v triglavske severne stene, v kuhinji doma pisateljev v Portorožu, pri nočnem koralu v kartuziji v Pletterjah, na sprehodu ob Osojskem jezeru, na lovu v Prekmurju, v pričakovanju nekega komaj verjetnega dogodka, v pričakovanju dogodka, ki ga zanesljivo ne bo, v obupovanju nad vsakršno možno odrešitvijo, s slogom to-mističnega epigonstva, stalinistične stekline, med strukturalističnimi driskami, brez smisla za smeh, v vse-narodnem boju med bralcem in bravcem, s kakšnim kot bron gluhim profesorjem estetike, s ščepcem slaviščne zamejenosti in primerjalnega nastopaštva, v ljubljanski megli, v prekmurskem blatu in v kraški burji, iz dolgega časa v dolgčas, iz umiranja v umiranje, v razcvetu atomov vsenaokrog, z bencinskim rakom v pljučih, pred novo vojno med Judi in Arabci, ko na obzorju vstaja MILLE ET NON PLUS MILLE -

VI

PO kateri od obeh najmasivnejših zvezd, ki nam sijeta z našega neba, naj bi se ta besedni splav ravnal? Po zamolkli Prešernovi ali po ognjeni Cankarjevi? Različna morja so to.

Skozi Prešerna je spregovorila moška duša našega naroda, skozi Cankarja pa je spregovorila njegova ženska duša.

Prešeren je naša kozmična mera, naš smisel za dejstva, naša sposobnost brezupa in humorja.

Cankar je naša zgodovinska mera, naša nepotešenost, naša sla po utopiji.

Skozi Prešerna je spregovorilo grško Sredozemlje, skozi Cankarja slovensko Zalesje.

Prešernu pomeni literatura skoraj premalo, Cankarju skoraj preveč.

Za Prešerna ostaja beseda samo orodje sporočila, Cankarju pa je tudi orodje opoja.

Na ozadju Prešernove izobrazbe je kultura antike, na ozadju Cankarjeve pa kultura reklamk.

Prešeren je povsem nezmožen mita: Cankarju je mit življenjsko potreben.

Prešeren tako ali drugače sprejme nase obe glavni bremeni moškosti, se pravi družino in poklic: Cankar se ne more odločiti ne za eno ne za drugo.

Nihče med Slovenci ne bo več pisal takih verzov kot Prešeren; in nihče ne bo več pisal take proze kot Cankar.

Da je izrazil svojo samozavest, je Prešernu zadostoval sonet, *Apel podoba na ogled postavi*, Cankar pa je v ta namen napisal knjigo, *Belo krizantemo*.

Naravno je, da z grunta izpod Karavank pride drugačen slog kakor iz krojačnice na vrhniškem klanecu.

Zato bi lahko rekli tudi: tam pramoška distanca, tu pa božja histeričnost.

Zakaj je mogoče najti Slovence, ki priznajo, da ne prenesejo Cankarja, a ne najdeš Slovence, ki bi rekli, da ne prenese Prešerna?

Kaj je za tem? Samo konvencija, ki veže roke pred »očetom naroda«? Ali kaj drugega?

Vsekakor sta Prešeren in Cankar dve med sabo zelo oddaljeni zvezdi.

Ena zamolkla, ki sije v naklonu po zlatega rezu tja do Samove jame in do Dianine veže, v pokrajini utrjenih skal in umirajočih hrastov.

Druga, vsa plameneča od apokaliptičnega žara, ki ozarja žalost proletarskih izb, procesije na klanecu siromakov in narodnjaške zdrahe.

Katera sije iz večjih kozmičnih dalj in z bolj navpičnimi žarki na našo dolino?

Zvezda tistega med obema, ki mu je ob - recimo - enakem geniju in enaki zmožnosti tragike literatura manj pomenila.

Ki je bil zmožen napisati brez vidnejše travme: »Moje ime je na Kranjskem izzvenelo.«

Zato more biti izbira samo ena.

Zato bi omenjeni besedni splav vzel kot nenadomestljivo gorivo na krov vseh dvajset knjig Cankarja, toda smer bi bila samo ena, Prešeren.

Smer Sveti Marko. Smer grštvo. Smer kozmos.

IZŠEL JE
TRETJI ZVEZEK
XVI. LETNIKA

revije

meddobje

80 strani tiska in 4 strani
umetniške priloge

uredil in opremil
FRANCE PAPEŽ

UVODNIK: FRANCE PAPEŽ (ARGENTINA), TIEMPOS Y LUGARES (161).

POEZIJA IN PROZA: TINE DEBELJAK (ARGENTINA), NOVI PLAVŽ (163) * FRANCE PAPEŽ (ARGENTINA), SREČANJA (185) * JOŽE CUKALE (INDIJA), TVOJ KLIC (187) * MARJAN JAKOPIČ (ZDA), PESMI (209) * VLADIMIR KOS (JAPONSKA), LE TEBI LAHKO TO POVEM (213) * BOŽIDAR TED KRAMOLC (KANADA), PRVO SVETO OBHAJILO (214).

RAZPRAVE: VINKO BRUMEN (ARGENTINA), NEKAJ MISLI O MIŠLJENJU (191) * FRANC BERGANT (ARGENTINA), MITI V SV. PISMU (220).

PREVODI: KAREL RAKOVEC (ARGENTINA), PANTER, TIGER IN OSEL (188).

ZAPISI: TINE DEBELJAK (ARGENTINA), PRISPEVEK K 60-LETNICI SMRTI DR. J. E. KREKA (237).

UMETNIŠKA PRILOGA: slikar IVAN BUKOVEC (ARGENTINA), OLJA.

terezija marinšek

čakra

Objavljamo drugi, sklepni del črtice ČAKRA, ki jo je avtorica poslala na 2. literarni natečaj Dr. Ignacija Lenčka pri Kulturni akciji.

ZGODAJ zjutraj so se vsi štirje potikali okoli hiše in čakali tistega lisjaka, ki menda ob tej uri hodi h koritu. Janez je s puško v roki stal nepremično, kot vlit. Franceta je pričelo zebsti, zato se je pomaknil na drugo stran hiše in tam napenjal oči. Ženi sta se naveličali čakanja in sta spet zlezli nazaj v posteljo. Prav, ko je Mara spet trdno zaspala, jo je mož krepko potresel:

»Slišiš, vstani, boš nekaj videla!«

Skočila je k oknu. Prav daleč je še ugledala veliko jato nojev. Bili so različne velikosti. Za jato pa je stopal velikanski noj, njen varuh in gospodar. Skrili so se za grmovjem. Zadnja leta nojev že skoraj ni bilo več videti. Vsi so se čudili, kdaj so se spet tako zaplodili.

»Lisjak je zvit in pazi na svoj kožušček,« je menil France, ko je Janez, trd od mraza in dolgega čakanja, pil čaj.

»Sedaj pa nekaj praktičnega,« se je domislila žena. »Letos nimamo hladilnika, in da se meso ne pokvari, ga moramo hitro porabiti. Alonso pa verjetno ne bo še kmalu prišel.«

»Bomo pa ustrelili kakšne prepelice,« je predlagal Janez.

»Prav. Drugače boste jedli samo krompir in polento«. Popoldne so šli ob žični meji, Janez s puško spredaj. Nenadoma se prikaže nekaj temnega. Strel.

»No, pa sem ga,« je vzkliknil in stekel. Na tleh je ležal ustreljen dihur.

»Pa menda ne misliš, da ga bomo jedli?« sta se zgrazali ženi.

»Kožica je pa lepa,« je menila Mara in ga nalahno dvignila.

»Nikar ga ne prijemaj! Ne veš, kako smrdi?«

»Zakaj pa si ga potem ubil? Če mi ga pomagaš odreti in jo dam ustrojiti...«

»Le kdo ti jo bo ustrojil!« je podvomil mož.

Ona pa ga je vlekla za seboj do doma. Tam ga je potlačila v sod poln vode v upanju, da bo tako smrad popustil. Drugi dan pa je že vse smrdelo tam okoli in prisilila se je, da ga je spet izvela iz vode in zakopala.

»Kaj, ali nisi hotela lepe kože?« se je norčeval brat in si tiščal nos.

Tisti dan jim je uspelo ujeti še enega konja. Moža sta ju takoj zajahala. Pa tudi ženi sta hoteli poskusiti. Ali konja sta bila visoka in ni šlo. Potrpežljivo sta prenašala vse cukanje za grivo in kobacanje na široki hrbet. Lola, le malo bolj vajena, je svojega spustila v tek, Mara pa je grozeče gledala moža, da ja ne bo spustil vajeti.

»Ampak, tako nikamor ne moreš!«

»Saj tudi nikamor nočem. Samo malo ga vodi, kar tukaj.«

»Čakaj, grem po aparat,« jo je dražil brat in stekel v hišo. V tem pa je že pridirjal nazaj Lolin konj. Ona pa je vpila: »Aj ta mrha, kmalu bi se me znebil. Prav nič ne uboga.«

Prepustili sta konja možem in sedli na klopco pred hišo.

»NE veš, kakšno srečo smo imeli letos z vremenom,« je vzkliknila Lola in se ozrla na modro nebo. »Če bi lani imeli takšno sonce, verjetno ne bi Vera tako silila proč. Lahko bi se kopala in sončila. Voda v tanku je čista.«

»In mrzla. Mene je bolelo, da jo je življenje tukaj tako malo zanimalo. Pozna se, da je mestni otrok in ne čuti z zemljo. Ko pa je letos slišala, da bo šel njen oče z menoj, je pa le bila malo presenečena.«

»Vidiš, France pa je tako zadovoljen in tako mu hitro minevajo dnevi.«

Mara je zrla v pampo pred seboj.

»Zdi se mi, da sem na koncu sveta. Popolnoma prosta vseh težav in skrbi. Vem, da je nekje še drug svet, da so ljudje, da so mesta, da so časniki polni novic. Vem, da bomo kmalu tudi mi spet del tistega sveta, tistih ljudi. Ali tukaj smo sami, ničesar me ne zanima, saj vidiš, da niti radia nočem poslušati. Za nekaj časa je to prekrasno. Ne vem pa, če bi se lahko za stalno ločila od prejšnjega sveta. Sprašujem se, kako je tvoj oče živel tukaj sam leta in leta.«

»Poglej jo,« ji je poočitala svakinja. »To praviš ti, ki si rekla, da zemlje ne bi prodala!«

»Ne, prodala pa je ne bi. Ako bi bila moja, vem, da bi vsako leto hodila sem.«

»Ti si spoznala mojega očeta, ko je bil že težko bolan. Potreboval nas je in vesel je bil, da smo se trudili zanj. Drugače pa ni bil družinski človek. Z mojo mamo se nista razumela in nazadnje ga je zapustila. Hčerke smo zrasle in se poročile. Saj zaradi njega nočem, da bi čakro prodali.«

»Pa ni bil kot ded, ki je oral zemljo. Oče je ljubil le lov. Po cele dneve je bil na lovu. Edinole živina ga je še zanimala. Vendar je bil kljub temu kmet. Ljubil je zemljo in ji ostal zvest do konca. Veš in sedaj, ko smo tukaj, se mi zdi, da je z nami. Vem, da je bil vesel, če sem ga obiskala, čeprav tega ni pokazal. Vendar vedno ni bil sam. Večkrat je imel kakšnega starejšega človeka za pomočnika in za družbo. Zadnje čase, ko je imel nogo že tako bolno, da ni mogel na konja, je rad posedal tukaj pred hišo.«

PO VEČERJI so ostajali za mizo in ob petrolejki brali in igrali karte.

»Ampak, koliko komarjev je tukaj,« se je čudil France in hitel prižigati špirale.

»Danes sva se pogovarjala s Francetom, kako podeželje propada. Koliko več ljudi je včasih tukaj živel! Že, ko smo se peljali sem, sem mu pokazal tisto na pol podrto hišo, ki je bila včasih gostilna. Pa spet malo kasneje tudi zaprto in zapuščeno trgovino. Ljudi ni. Pelješ se ure in ure, pa ne srečaš žive duše. Stari so pomrli. Mladi so se preselili v mesto, ali vsaj na vas. Posedstva so, ali prodali, ali oddali v najem. Najemniki imajo tam živino, sami pa tudi ne živijo na posestvu. Najamejo le kakšnega človeka, da jim popazi. Hiše razpadajo, polje ostane neobdelano.«

Kako žalosten je pogled na dedov dom Rosario, odkar je v najemniških rokah. Avstralskega tanka ni več! Razgledni stolp, ki je včasih služil, da so opazovali, če je kje bruhnil požar, je ves razmajan. Koliko dreves manjka v drevoredu, ki ga je ded posadil in na katerem je bil tako ponosen. Že kot fant sem rad tja zahajal. Kako polna življenja je bila hiša in vse okoli nje! Sedaj pa je vse mrtvo...«

Ti, Lola, ne samo, da nočeš tja, še celo stran se obrneš, kadar se peljemo mimo, da ne vidiš propada. Sedaj živi tam samo star mož, drugi Brecht, da popazi na živino. Vse, prav vse, kar je ded s tolikim trudom pridobil, ni obstalo niti en rod...«

»Veš,« se je svak obrnil k Francetu, »bil je trd Bask, kakor tudi njegova žena. Sploh je tukaj živele dosti Baskov, s španske in francoske strani.«

»Mogoče misliš, da je doma dosti drugače,« ga je zavrnil France. »Tudi tam se podeželje prazni. Mladi ljudje delajo po tovarnah ali na tujem. Doma ostanejo stari in mogoče otroci. Koliko polja je neobdelanega!

Koliko njiv je prerastla trava! Samo še razori se poznajo.

Tudi tam se lahko voziš precej dolgo in ne boš nikogar srečal! Prijatelj mi je pravil, da je šel skozi neko vas, pa ni videl enega samega otroka. Šele čisto na koncu vasi, pri zadnji hiši, je zaslišal otroški glas. Vsa vas je bila kot izumrla.

Zamišljen je pristavil: »Kako so se včasih borili, pa tudi pravdali za košček zemlje! Sedaj pa celo moj lastni dom propada v tujih rokah!«

Pravkar so popili jutranji čaj, ko so nedaleč od hiše spet zagledali čredo nojev. Nihče ni odprl vrat, ne okna, da jih ne preplaši. Janez je skočil po aparat. Že so bili prav blizu napajališča, nenadoma so se premislili in spet odšli. Še dolgo so videli starega noja, ki je stopal za jato.

Lovca pa sta spet poskusila lovsko srečo. Prinesla sta nekaj jerebic. France pa je prišel z novico, da je tudi on ustrelil dihurja. Tam na poti čaka ljubo ženo, saj kožice je zares škoda. A žena noče več slišati o tem.

NA POPOLDANSKEM sprehodu so šli proti dolinici, ki je Franceta spominjala na Dolenjsko. V globeli je raslo nekaj dreves. Hodili so ob robu žitnega polja. Naenkrat je Janez, ki je hodil spredaj, obstal in se sumljivo obračal.

»Kaj pa je?« so radovedni.

»Tisti velik bik gre proti nam in ne vem, kakšne so njegove namere. Najboljše bo, da se obrnemo.«

Ko je Mara zaslišala besedo bik, jo je ubrala čez drn in strn, naravnost proti polomljenemu traktorju, ki je tičal sredi njive. Zazdelo se ji je, da jo nekdo kliče, ali ni se imela časa ozirati. Zlezla je upehana na traktor, za vsak primer, prav na vrh in se šele od tam czrla okoli sebe. Daleč proč je zagledala druge, ki so se le počasi umikali in obenem opazovali bika. Žival pa se ni menila zanje. Križala je pot in odšla v grmovje po krave, ki so zastale.

Popraskana je spet zlezla s traktorja in se obrnila proti domu.

Tam pa jih je čakal Alonso. Veselo začudeni so ga pozdravili.

»Zakaj pa nisi pripeljal s seboj tudi Mabel?« je hotela vedeti njena sestra.

»Ni se ji dalo. Doma nas čaka. Prišel sem po vodo in pa, ko imam že pomočnike pri roki, bi lahko zaznamovali teleta.«

»Kako, po vodo?« se je čudil France.

»Ugotovili so, da naša doma ni pitna. Zato jo od tukaj navozim.«

»Štirideset kilometrov daleč?« Ni mogel verjeti.

Alonso se je zadovoljno oziral po sobi.

»Tako pa se že pride, ko ste tukaj. Drugače je, kadar je hiša prazna.«

»Pa si opazil, kako je vse pospravljeno po dvorišču? Vsaka reč na svojem mestu?«, jih je zanimalo.

»Nič hudega,« se je smejal. »Bom že še razmetal. Ne vem pa, če je kdo opazil, kaj sem jaz pripeljal s seboj.« Zvečer so zakurili ogenj pod istim drevesom kot lani. Takrat jim je Brecht spekel največjega purana v slovo. Ves čas, kar so bili tam, ga je imel zaprtega v jami pod mlinom, kjer ga je pital. Letos pa se je na ražnju pekel velik kos ovčjega mesa. Na vejo so obesili petrolejko. Od te in od ognja ožarjeni so sedeli v polkrogu, obdani od tisočev žuželk. Zaganjale so se v svetilko, silile k mizi.

Noč je bila temna.

»Nazadnje pa le nismo zaznamovali telet. Pa bi bilo potrebno.«

»Sedaj jej, Alonso,« ga je mirila svakinja. »Jih boste pa jutri.«

»Ne vem, če bo čas za to,« je podvomil. »Saj, dokler se pasejo na našem, ni važno. Mimogrede pa se lahko kje podre del ograje in ti uidejo na drugo stran. Potem pa jih lovi in zahtevaj nazaj, ko nimajo našega žiga.«

»Pusti sedaj teleta pri miru in jej,« ga je nagovarjal Janez. »S pečenko si se pa postavil.«

»Še sedaj se moram smejati,« je vzklila Lola in si hitela brisati mastne prste, »kako je lani Brecht lovil tistega purana. Srečno ga je prinesel iz jame, tam pa mu je puran ušel. Letal je za njim z mrežo, podobno tisti, s katero love metulje. Dirkala sta okoli avstralskega tanka in že sem mislila, da mu bo ušel.«

»Pa potem, ko je dim zbudil purane, ki so spali prav na teh vejah nad nami! Moral bi jih videti, France,« je pripomnila žena. »Kaj vse so počeli, eden bi bil od strahu skoraj padel v ogenj.«

»Ko smo že pri Brechtu,« se je domislil Alonso, »prav danes sem ga srečal na vasi. Odkar je šel od tu, ni mogel dobiti stalnega zaslužka. Danes pa mi je veselo razlagal, da ga je najel novi lastnik tistih parcel ob Rosario, ki so mu jih prodale tvoje tete, Lola. Oskrboval mu bo perutnino in zelenjadni vrt. To je ravno nekaj zanj.«

»To sta dve od najlepših parcel, ki sežeta prav do dedove hiše,« je pripomnil Janez. »Svet je raven kot biljardna miza. Seveda, če bo hotel gojiti zelenjavo, bo pač moral postaviti mlin na veter.«

»Kaj pa puma, divja mačka?«, se je pozanimal France.

»Ali jo še srečaš?«

»Bolj malo. Odkar ni več ovc, je tudi puma izginila. Na Rosario so imeli vedno pa več tisoč ovac. Pa je prišla in morila. Še ponoči, čeprav so jih imeli zaprte v pregradi in pse na straži! Vedno je kakšna izginila. Puma je pse ukanila. Ovca pa je neumna žival. Ljudje so zverji nastavljali pasti, posebno Lolini oči je to znal. Počasi pa so se naveličali večnega boja.«

»Saj,« je pritrdil Alonso, »goveja živina se zna drugače ubraniti. Pomaga si z rogovi. Puma se nerada loti krave. Tako so, z ovcami vred, počasi izginile tudi divje mačke.« Spraznil je kozarec in se presedel.

»Kdo hoče še jesti? Poglejte, koliko mesa je še ostalo, mrzlo ni dobro.« Nenadoma se je spomnil: »Ali veste, kakšen izreden konec je doživela stričeva puma? Se spominjate, da smo lani nazaj grede nalašč naredili ovinek, da jo je tudi Mara videla? Bila je lepa, močna, odrasla žival.«

»Kaj je poginila?« se je začudila Mara.

»Ne, ni poginila. Saj veš, da so jo imeli na verigi zadaj za hišo. Teta je trdila, da je docela udomačena. Imeli so jo kot za psa pri hiši. Nekega dne pa se je slučajno mlado tele paslo tam blizu. Naenkrat se je pumi vzbudil nagon. Odrtgala je verigo, ga napadla in ubila. Stvar jih je preplašila, a vendar je niso hoteli ubiti. Slučajno pa je stric na vasi srečal prekupevalca divjih živali. Prodal mu jo je in sedaj se z nekim cirkusom potika okrog.«

Vstal je in se zaspano pretegnil. Obrnil se je proti hiši, pa se spet vrnil.

»Še nekaj, Lola. Pred kratkim sem se peljal mimo čaker, ki jih namakajo s kanali iz Rdeče reke. Občudoval sem, kako je vse zeleno in kako vse bujno raste. Tam živi veliko Nemcev in Ukrajincev. Koliko mladine svetlih las in oči vidiš! Kadar bomo tukaj prodali, bi si lahko tam kaj ogledali...«

Tudi Lola je vstala in ga nevoljna gledala.

»Govoriš, kot da bi to bilo že kar dokončno sklenjeno.«

Ogenj je pogašal in postalo je hladno.

Janez je zagrnil žerjavico.

PONOČI je nekaj praskalo po strehi. Vodno kolo se je divje zaganjalo. Mara se je prebudila in poslušala. Nekako tako je kot pred nevihto, je pomislila. A tukaj skoraj ni dežja.

Naenkrat pa se je vtilo s tako silo, da je skočila iz postelje. Pri oknu je teklo v sobo.

Drugo jutro je bil avstralski tank poln vode. Ozrla se je na vrtniček. Vseeno bosta s Francetom podprla para-diznike, morda jih bo pa le Mabel kdaj potrgala. V travi poleg tanka se je svetilo nekaj rdečega. Pogledala je bliže in našla s krvjo oškropljenega ptiča brez glave.

»Presnete mačke,« se je ujezila.

Napolnila je kanglo z vodo in pomila po sobi. Verjetno se bo še danes Alonso spet hotel vrniti domov. Z njim gredo tudi oni.

Vedela je, da tako mora biti, a ni se veselila.

transcendenca in religija v poeziji otona župančiča

iz posmrtnih knjige »doživljanje absolutnega v slovenskem leposlovju«

(nadaljevanje)

VIII

Konec leta 1919 so izšla Župančičeva »Mlada pota«, Večina pesmi te zbirke je bila objavljena že v »Časi opojnosti«, v zbirki »Čez plan« in v »Samogovorih«. Le dvanajst je novih, a še od teh jih je devet izšlo že po revijah.

S »katoliške« strani se je ob zbirki oglašil v *Domu in svetu* 1920 Stanko Majcen. V njegovi oceni so za našo temo važne predvsem te šodbe: »Tolikokrat pogrešamo končno miselno ozadje župančičevega stvarjenja je menda vendarle tu« (ZD II 389). Izidor Cankar se je v tej smeri izrekel že leta 1916 (glej zgoraj II). Dalje pravi Majcen: »Plima in oseka njegovih umetniških zmožnosti, kakor jih prikazuje sam, vzbujata vtis, kot da je njegovo delo plod sile, ki ni popolnoma njegova ali njegovi volji ni popolnoma pokorna, sile, ki pride in gre, kakor ji je drago. Prastara predstava tu oživi, da je poetova umetnost neka božja obsedenost, ki je poklic in neizbežna usoda hkrati«. In o pesmih iz »Samogovorov«: »To še od daleč ni mistika. Vendar je ista pot, ki so jo hodili srednjeveški iskalci Boga, in je tisti Bog, ki se je približeval in odmikal njim« (ZD II 390). Ker se »mistika« osnovno isti z »izkustvom«, z »doživljanjem«, Majcenova misel, da »to še od daleč ni mistika«, v svoji neniansiranosti sicer ne velja. A besede, ki postavljajo Župančiča na isto pot, kot so jo hodili srednjeveški iskalci Boga, imajo že čisto drugačen zven, kakor so jo imele Lampetove, Ušeničnikove, Grafenauerjeve šodbe o pesniku.

Kar zadeva dvanajst pesmi, ki v prejšnje tri zbirke niso bile vključene, so tri zanimive za tematiko »človeška ljubezen – absolutno«. Po današnji filozofsko – in teološko-antropološki refleksiji je pristna ljubezen bistveno – samopodarjanje in izžarevanje tega samopodarjanja. V njej išče človek nekaj brezpogojnega, neomejenega, neskončnega, absolutnega. In v *tako*, v brezskrajnost segajoče iskanje sprejema ljubljeno bitje. Zato je pa razumljivo, da je – kot pravi Župančič – tudi to, tudi ljubljeno bitje, »povsod pričujoče«, »povsod nevidno snujoče«.

Povsod pričujoča,
nevidno snujoča,
v vseh željah, v vseh mislih – od kod ta [skrivnost?]

O, duša te moja vsa polna je bila,
ljubezen iz nje te brez konca je lila,
kot glorio žari svetniku svetost...

(Na vrtu, na polju, med rožami skrita,
ZD II 162)

Tudi v svetnikovem žarenju svetosti je neskončnost, je brezmejnost, – tudi to žarenje zato zasega vse, – v vsem vzblesetva svetniku glorio v Boga, – v vsem ta glorioja v svetnikovem obličju odseva.

Isto je z druge strani doživeto v pesmi »Ni te na vrtu več, ne med gredicami« (ZD II 163). Prej je narava vsepovsod govorila pesniku o dekletu. Zakaj zdaj o njej molči? »Dekle, ker v srcu te mojem več ni«.

A v pesmi in spominih more ljubljeno bitje še dalje »v ritmih valujoče živeti«, – more »premagati čas«. Toda kakó grenak je občutek te notranje prisotnosti, – prisotnosti nekdanje, zdaj le še v pesnikovih spominih živeče svetlobne simbioze! Župančičev izraz tega občutka sodi v sam vrh njegove pesniške zmogljivosti.

... Si vedela sama? Kot demant sred zlata
si v duši mladi objekta bila,
jaz s tabo, ti z mano – sem mislil – bogata,
laboda dva – mislil sem – skupaj veslata,
od ene ljubezni – sem mislil – svetla.

O prstan moj zlati, sedaj brez očesa!
Sijal mi je demant, sedaj je temá;
labod z labodico je hotel v nebesa,
labod brez družice je padel na tla...

Poleg teh treh tekstov potrebuje osvetlitve še pesem »Pogled na jezero« (ZD II 256):

Te gledam, svet ubranih harmonij,
kot tujec tujca: tukaj jaz, tam ti?
Sem te ustvaril, in sva jaz in jaz,
in vidim le v zrcalu svoj obraz? –
Ti bil si, mene ni bilo, ti boš.

A zdaj, za hip, je vstal iz tebe mož,
začutil, da je s tabo zvezan prost,
in v tebi, v sebi večnost, blaženost...

Pesnik gleda jezero, breg, polja, hiše gozdove, sneg. Zajema v celoto po eni strani zemljo, po drugi nebo. Strmi v ubranost vsega. Pa to »vse« sprašuje: sva si tujca, si ti tam, jaz tukaj, dve različni dejavnosti, različnega izvira, ali pa te nisem morda jaz iz sebe ustvaril, takó da sva pravzaprav »jaz in jaz«. Na vprašanje si pesnik odgovori: Ti si bil, ko mene še ni bilo; torej te nisem jaz ustvaril. Nasprotno: prav ti si, iz katerega sem »vstal« mož. Zato sem s tabo povezan. A ne povezan takó, kakor je v smislu materializma z materijo povezano vse, kar vznikne iz nje. Jaz sem v svoji povezanosti s tabo »prost«. To čutim. In čutim v povezavi s teboj tudi večnost, blaženost. Saj pomeni »prostost«, svoboda, z ozirom na sklop sveta, to, da človek svoje eksistence nima popolnoma, do kraja vtakane v vesoljno povezavo naravnih pojavov. To kar je svoboda, njena bistvena popolnost, ni že vnaprej določeno po svoji vstavi v sklop sveta, ampak postavljeno v situacijo »odprtosti« k tistemu, kar ni tkivo sveta, – k tistemu, kar človeka presega. Takó je pa človek pred neizogibno nalogo, da se mora sam buditi in gibati v različnih zgodovinskih možnostih svoje biti in uresničevati na ta način to, kar je v njem osnovno, bistveno. Prav zaradi »odprtosti« k tistemu, kar človeka presega, – zaradi odprtosti k absolutnemu, pa človek s svojo »preprostostjo« »začuti« hkrati »večnost«, »blaženost«.

IX

Iz sploh neobjavljenih pesmi, nastalih v obdobju 1904-1915, je za našo tematiko zanimiva najprej »Iz vseh daljin« (z dne 19. julija 1909). Pesniku je »duh od tam«, »kjer krila skrivnosti razpenjajo«, »kjer se časa reke in nič izlivajo«, »kjer je življenja in smrti ena kal«. Od tam da mu je duh in da v to »prvotno domovanje« v vsem hiti (ZD II 270).

Potem pesem o Marijinih katedralah pa cerkvicah, z naslovom »Na čudežnih ladjah«, iz leta 1913. Varian-te v treh zapisih in dveh poskusih za zadnji del pesmi (ZD II 424-426) pa končni tekst dokazujejo, da je Župančič v pesem položil mnogo truda, a da mu nikakor ni hotela prav steči. V katedralah

... vse se trga od tal,
kot plamen gre v iskro, kot v peno gre val,
hoče mrak v same zvezde, rad bi kamen v [kristal...]

Naše Marijine cerkvice pa so »bolj skromne, domače bolj«,

to so naše Marije, male,
manj slavne, a bolj mile,
so z nami solze točile,
so z nami pirovale...

(ZD II 275-277)

Slednjič še poizkus »Bog – si li sonce«. Pesnik se v domišljiji igra: Če si sonce, jaz sem cvet, ki v svojo časo lovi – tebi v slavo – tvoj svit in tvojo glorio izžarja v svet. Če si pa mesec – čarodej, sem jaz »blodna senca v vršenju pošastnih veje, sem sova, ki skovika v noč, črni vran, ki kraka v dan« (ZD II 277).

X

Leta 1920 je izšla nova Župančičeva zbirka: »V zarje Vidove«.

V pesmi »Slap« (ZD III 7-8) najdemo najprej tale lep občutek: »... najine misli prepletene v božjem počivajo naročji; potem pa sprašujoče strmenje v skrivnostno, nemo onstranstvo«.

... Šli so pred nami
bratje in sestre nepovratno pot;
tihi, skrivnostni tisti so hrami,
tih, kot gluhi je njihov rod;
ali jih mami ali jih drami,
ko tam sam
sredi samotnih sten
v pajčolanah pen
slap pada, pada, pada?...

»Dies irae«, dan jeze, dan sodbe je poln transcendenčne resničnosti. Poln njenega glasu: »Kakor da toži nad mestom Bog, kroži glas vse naokrog«, – glas, ki bije, plaši, buri. In pred vsakim obrazom stoji kruto zrcalo, ki neizprosno zahteva račun za življenje. Z neizprosno gospodarja življenj. Obzorje je zaslonjeno z nebeškimi kori, ki stoje kot »za večnost zabita postava«. Slišijo se kopita apokaliptičnih jezdecev. Zemlja se grudi na kolena, pada na obraz. In pokončevalci planejo kot reke na štiri strani, stvorijo znamenje križa in se razlijejo čez zemljo in vesoljni rod (ZD III 11-13).

Pesem »Otroci molijo« je krik čutečega, izmučenega srca, ki nima več moči, da bi se molče sklonilo pred skrivnostjo, vsem takó temno: trpljenje majhnih – le kakó ga more dopuščati Bog, ki je vendar dober, vse-mogočen? (ZD III 18).

V Pesmi »Begunka pri zibeli« (ZD III 29-30) Marija ziblje Jezusa. Pa se potem z njim podá k dvema romarjema, ki sta tudi brez doma, z onkraj Soče, z Brd, – k romarjema, ki iščeta Marijo, pa jo takó, ko jima prihaja naproti, najdeta in sta skupaj z njo.

Mati božja objema me,
Jezušček prižema se –
joj, saj smo si znanci:
midva z Brd, in onadva
s Svete gore sta doma,
z doma vsi pregnanci...

V pesmi »Podoba« si pesnik išče poti do svoje notranje podobe, – do svoje enkratnosti, – do svojega osebnega poslanstva. Ta podoba »jè«. Zabrisano jo čuti v sebi, mračna je v njem. A ga prešinja. In se razpreza v rast. Pesnik čuti, da tudi sam raste, kadar se dotiplje do nje in poveže z njo in se giblje, kamor se podoba giblje. A vedno znova ga življenje trga iz povezave z notranjo podobo. Tedaj je kakor drevo, ki ne raste iz svojega semena, – ki v svoji rasti zgublja smer. Kdor pa vzgibom semena, notranje podobe ostaja zvest, je ves kakor pognan v rast.

tak, kadar nazadnje razpne rokè
kot mož, ki se pretegne v dan,
merèč tkanino večnih sanj,
pokaže nam svojo podobo: križ...

Pesnik pa ne išče le lastne notranje podobe, ampak tudi enkratno poslanstvo svojega naroda. Tu je prehod k pesmi »Naša beseda«, ki nosi v rokopisu pod naslovom pripis: »Ob otvoritvi Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani oktobra meseca 1918«. V pesmi je v okvir trinitarne vere vstavljeno delo Janeza Evangelista Kreka, s katerim se je župančič seznanil v gimnazijskih letih in nekaj časa odraščal v njegovem krogu. Oče večno izreka Besedo in z njo vzdržuje »svet in smer in zadnji cilj«. V Njej, v Besedi, diha jo nesmrtni geniji in vsak izmed njih nakazuje svo-

jemu narodu, njegovo poslanstvo. A za naš narod se je lahko reklo, da Očeta ni več, da ni Sinu in da je Duh pri nas brez glasu. Narod je bil obsojen »na molk v posvetu narodov«, le od daleč je mogel gledati, ko se je gradil nov svet. In tu – Krekovo delo.

Bil je med nami mož kot zrna klen in zdrav;
ta, kakor knjige mi, ljudi je brati znal;
tako zatopil se je v tajnopis
človeka našega, da je odtis
njegovih najglobočjih sanj
užgal pekočo stigo vanj...

Zdaj bral je v sebi. V nas zapisano je Luč!
Luč iztegnila je rokó
in sence brez zavetja mro.

Beseda je izšla, izšla med nami res!

Slovenska misel, vzpluj, vrzi se do nebes!...

(ZD III 51-53; 364-366)

Za pesem »Joži Bercetu v spomin« (ZD III 62) mi je – še gimnazijcu – pesnikov sin Marko rekel, da je očetu med vsemi njegovimi najbolj všeč. Joža – profesor za romanske jezike na ljubljanskem dekliškem liceju – govori iz groba:

– Jaz sem sedaj vodoraven mož,
vedno nakvišku uprte oči,
jaz sem naredil svoj zadnji korak,
meni ni treba nikamor več.
– Meni ni treba nikogar več,
druga ne, brata ne matere,
v mater pretajno sem našel nazaj,
sredi kali sem... in dobro je...

Po »kali«, ki spet požene, se sicer vriva vtis, kakor da je ozadje pesmi kak monističen, panteističen tok življenja, iz katerega stvari vznikajo, vanj poniknejo pa se spet drugje in drugje javijo. Po drugi strani je pa rečeno, da je mrtvec že »naredil svoj zadnji korak« in da mu »ni treba nikamor več«; spet je našel v »pretajno mater«. Prav takega izraza sicer sodobna katoliška teologija ne uporablja za posmrtno življenje. Vendar je človek tudi njej po smrti tesneje povezan s središčem vse-enosti vesolja (prim. zgoraj VII). V »Spokorni pesmi« (ZD III 66-67) izpoveduje pesnik svojo blodno pot. Bog je sicer gledal v njegov obup, toda pesnik ni vedel zanj. Potem je zakoprnel po odrešenju.

... Jaz nosim trnje okrog srcá.
in kogar še sem nanj prižél,
vsak je z menoj vred krvavél,
in sovražila sva se poslej oba.

Tudi njega, Kristusa, je pesnik najtesneje privil k sebi in tudi Kristus je skupaj z njim pri tem zakrvavel. Pa ali bo ta kri pesniku v odrešenje, ki ga išče? Odprtost v večnost, notranja povezava s kozmosom, njegove harmonije, ki izražajo poslednjo religiozno vrednoto, tj. absolutno kot Sveto, *Sacrum*, – vse to se zgošče-no izraža v zadnji kitici pesmi »Zlata jutra« (ZD III 72).

Vse je v tebi; v tvojo dušo se lije
večnost brez konca; njene harmonije –
stoj in nagni pobožno nadjne uho –
žarovite ti skozi prsi deró.

(nadaljevanje v Glasu 7-8)

darovi

Mara Bidovec, Argentina, 5.000 pesov
Maks Osojnik, Argentina, 1.000 pesov
Jože Dolanc, Argentina, 50.000 pesov
N. N., Argentina, 10.000 pesov
akad. slikarka Bara Remec, Argentina, 3.000 pesov
Marija Cuderman, Argentina, 500 pesov
slikar Ivan Bukovec, Argentina, 510 pesov
Valentin Pintar, Argentina, 5.000 pesov
Nadislava Laharnar, Argentina, 10.000 pesov
Štefka Mikuž, Argentina, 3.000 pesov
prof. Alojzij Šonc, Argentina, 2.000 pesov
Lojzka Čec, Argentina, 4.700 pesov
N. N., Argentina, 200 pesov
Žež Markez, Argentina, 1.000 pesov
N. N., Argentina, 500 dolarjev

arh. Marjan Eiletz, 50 dolarjev
lazarist Ladislav Lenček CM, Argentina, 100 dolarjev
Roman Rus, Italija, 1.500 lir
Vinko Levstik, Italija, 20 dolarjev
msgr. Franček Šegula, Italija, 2 dolarja
Joško Hutter, Avstrija, 500 šilingov
akad. slikarka Marjanca Savinšek, Francija, 21 dolarjev
ga. N. N., Nemčija, 8.538 pesov
N. N., Nemčija, 1.55 dolar
Slovenski dan v Torontu, Kanada, 50 kan. dolarjev
lazarist Ivan Plazar CM, Kanada, 21 dolarjev
dr. Milan Kopušar, ZDA, 50 dolarjev
Lojzka Verbič, ZDA, 2 dolarja
Marija Fonda, Brazilija, 22 dolarjev
ing. Janez Ložar, Brazilija, 22 dolarjev
N. N., ZDA, 500 dolarjev
duhovnik Julij Čuk, Ecuador, 10 dolarjev

CORREO ARGENTINO CENTRAL CORR. SUC 7	TARIFA REDUCIDA CONCESION 6228
	R. P. I. 1328339

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. Izide šestkrat na leto v dvojnih številkah. Urejuje ga Josè Petric, Zapiola 1723, I D, 1426 Buenos Aires, Argentina. Tisk Editorial Baraga del Centro Misional Baraga, Colón 2544, 1826 Remedios de Escalada, Pcia. Buenos Aires, Argentina. Vsa nakazila na: Alojzij Rezelj, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires 1407, Argentina - Editor responsable Slovenska kulturna akcija (Valentín Debeljak), Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires 1407, Argentina. - Za podpisane članke odgovarja podpisnik.